

Resilient Storage

Studiedag 'Samen inzetten op depotuitdagingen'
1 april 2022

Estelle De Bruyn & Annelies Cosaert
Geert Bauwens

01/04/2022 – Studiedag
Samen inzetten op depotuitdagingen

CHARP®
Art Care

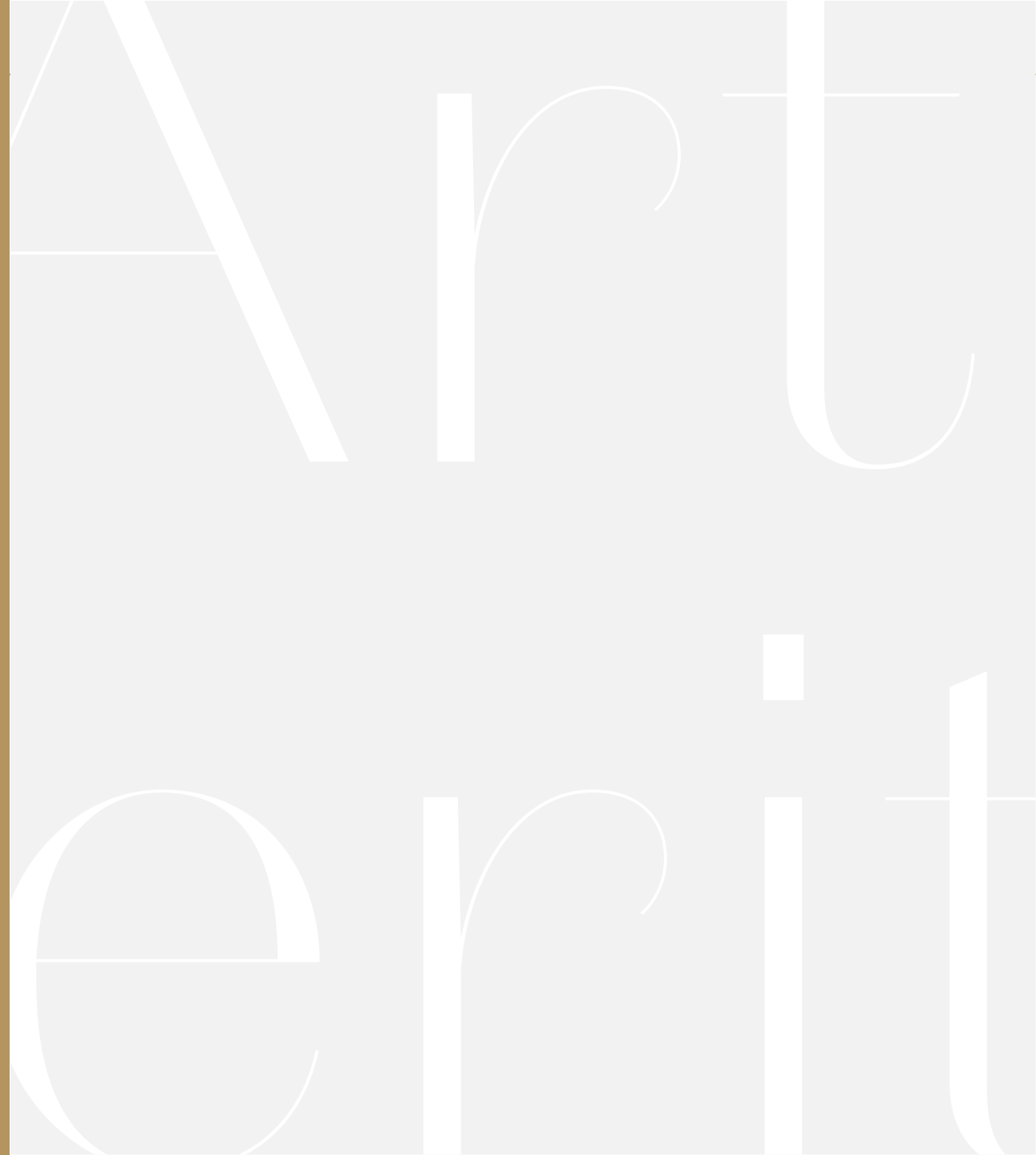

Royal Institute for
Cultural Heritage

KU LEUVEN

Introductie

Waarom depots verduurzamen?

- 55 000 musea ter wereld
- 95 % van de collecties in depots: miljarden kunstwerken op een relatief kleine ruimte
- Depot is het hart van het museum: rechtvaardigt energiegebruik en bijhorende financiële kosten
- Lage bezettingsgraad laat toe om af te wijken van een comforttemperatuur (bespaart verwarming en controle van RV)
- Verpakkingsmaterialen en organische objecten (in het bijzonder cellulose) functioneren als een buffer
- Toegevoegde enveloppes (meubilair, verpakkingsmaterialen) vormen een extra bescherming rond de objecten en functioneren als buffer.
- Zonering kan eenvoudiger zijn en compartimenteren van collecties met bijzondere noden is eenvoudiger.

Kunnen depots duurzaam zijn?

Preservation

VS

Huge energy and financial costs

Annual costs of an HVAC system for a 900m² storage area

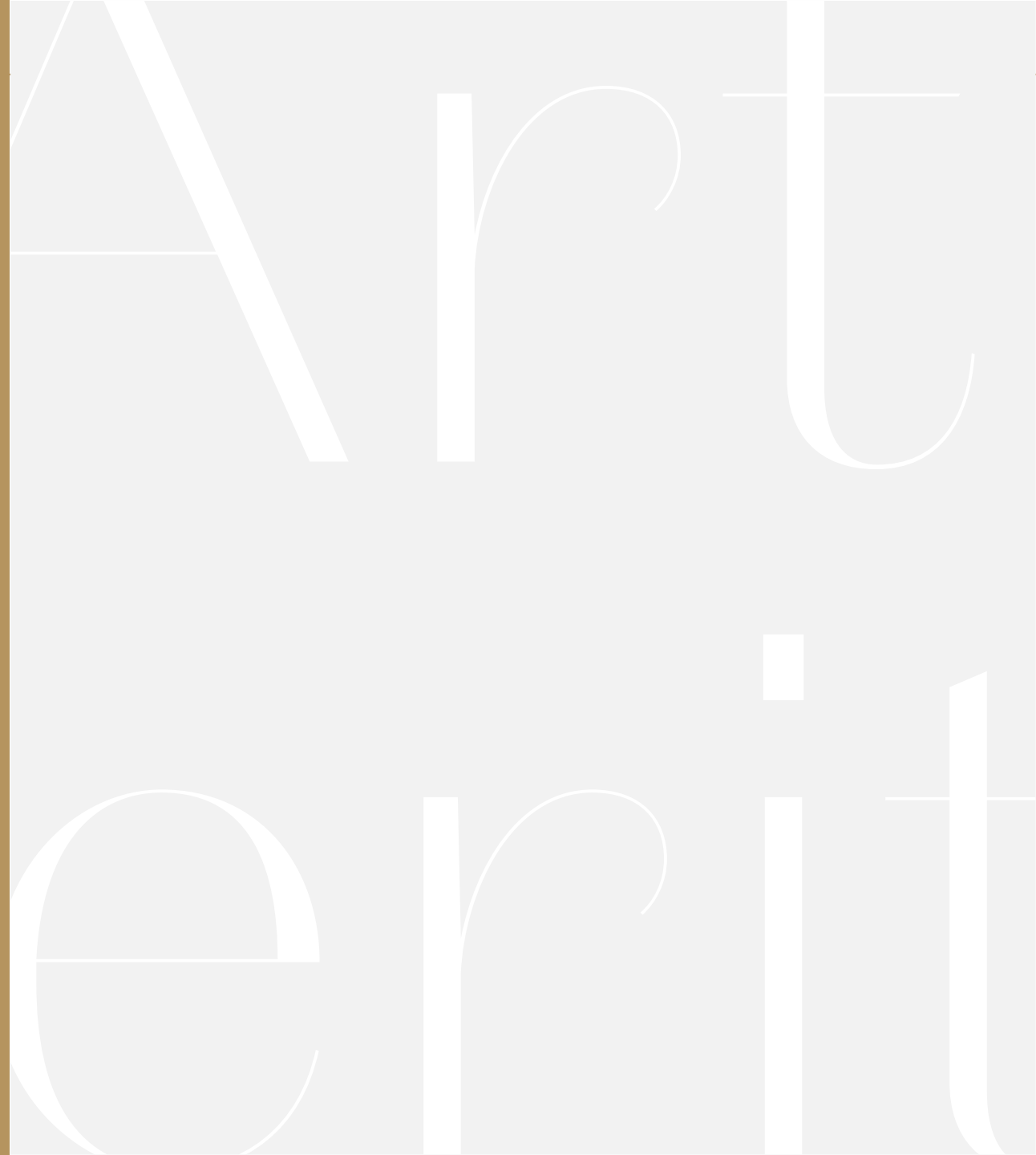
~ € 35,000 / jaar

- DENK AAN:
Denk aan expositieruimtes Félicien Rops,
Ondergrondse ruimte van het Mauritshuis,
Speelgoedmuseum in Brussel
- Kostprijs voor aardgas 11 000 à 44 000 EUR / jaar
(Bron: 3 musea FOCl-subsidielijnen)
- 10 à 30 % minder energiegebruik:
besparingen > 10 000 EUR

Hoe energie besparen en een goed
bewaaromgeving garanderen?

Resilient Storage

resilient storage

Resilient Storage: een stap naar een duurzaam museum

Een duurzaam depot is:

- **Suitable** for museum life and collections requirements

What do my team / my collections really need?

- **Not overkill** nor **wasting**

What can I do with what I already have?

- In accordance with **the museums' priorities**

What are my priorities?

Resilient Storage: doel

2020-2: pilootproject

Ontwerp een METHODE voor Belgische kleine tot middelgrote musea

REDUCEER de energieconsumptie van de HVAC systemen in de case-study musea

VERBETER de bewaaromstandigheden

> 2023: nationale strategie

REDUCEER de ecologische voetafdruk (CO2 uitstoot) van regionale musea

Resilient Storage: een interdisciplinair team

Preservatie
Duurzaamheid
Ingenieurswetenschappen

Regionale
partners

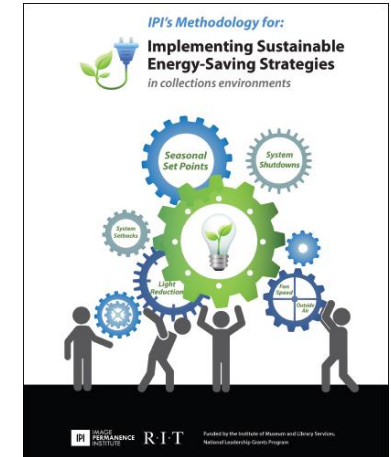
Museum-
expertise

Methodologie

Beroep doen op bestaande methodes:

- Guide (and methodology) to: Sustainable Preservation Practices for Managing Storage Environments (IPI)
- Practical Guide for Sustainable Climate Control and Lighting in Museums and Galleries (Museums & Galleries Queensland)
- ASHRAE Handbook, Chapter 24: Museums, Galleries, Archives, and Libraries (ASHRAE)
- Managing Indoor Climate Risks in Museums (Ankersmit & Stappers)
- DEMI MORE : une approche intégrée du processus de conservation (Kempens Landschap, provincie Noord-Brabant)
- Analyse van en Bouwstenen voor de Uitwerking van een Programma van Eisen voor Cultureel-Erfgoeddepots in Vlaanderen (Flemish Gouvernement)

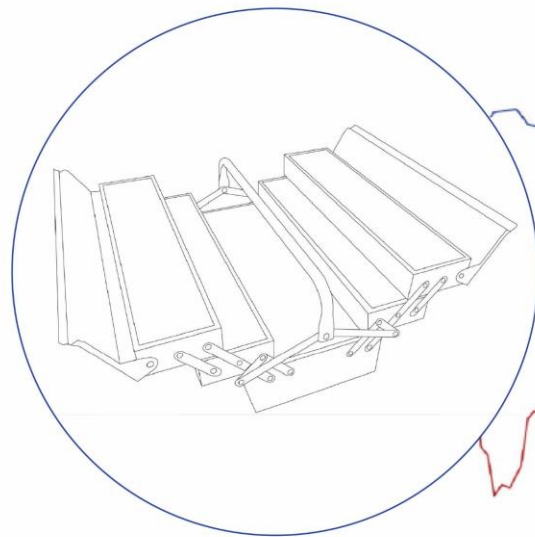
Disseminatie

Disseminatie en bewustmaking van de nieuwe bewaarrichtlijnen:

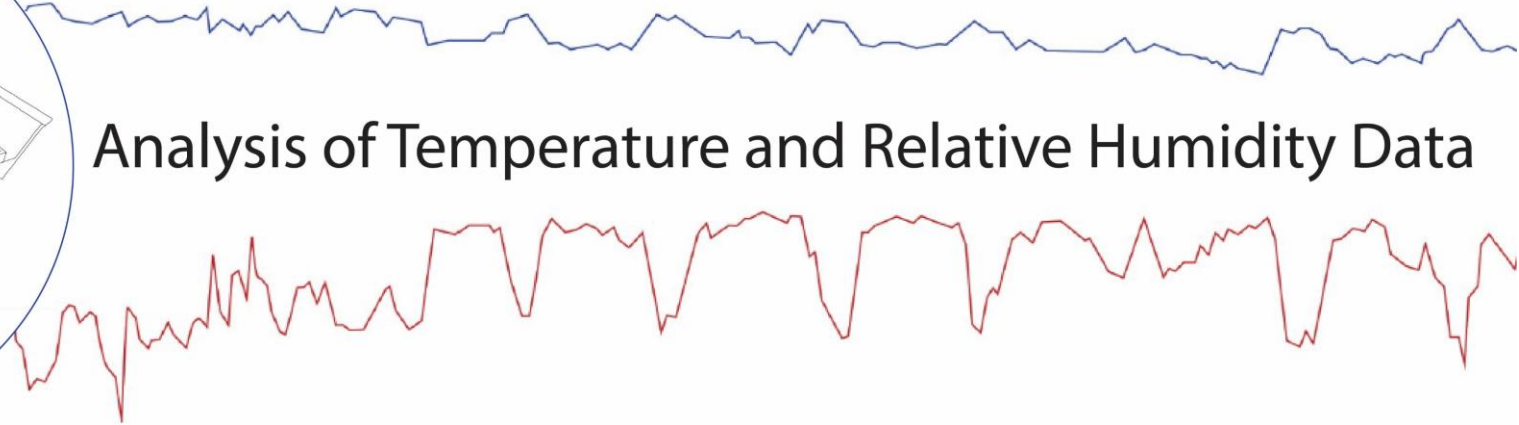
**The Getty
Conservation Institute**

ICOM international
council
of museums
Belgium

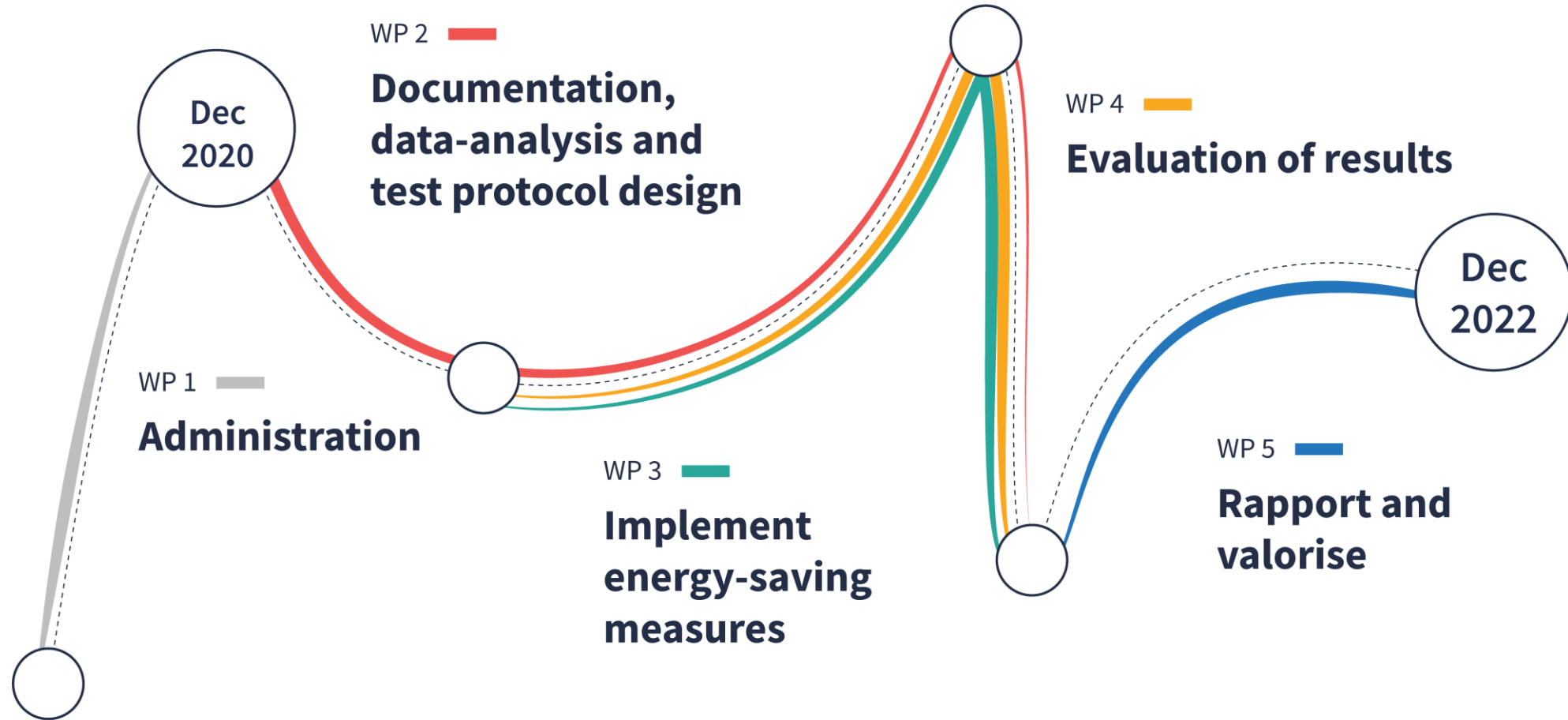

Facilitating Decision-Making Through:

Analysis of Temperature and Relative Humidity Data

Pilootproject: Tijdlijn

Protocol, documentation and case studies

Annelies Cosaert

Koninklijk Instituut voor
het Kunstpatrimonium

Aangepaste Richtlijnen

*“... by the **end of the nineteenth century**, the qualitative aspects of museum climate concerns were fully in place; that is,*

- ***chemical decay is slower with lower RH and lower temperature,***
- ***climate fluctuations can lead to cracks and delamination, and***
- ***decay (mold) requires high RH.***

*The only question remaining was **exactly how much damage at what conditions?**”*

(Michalski 2014)

Veranderende richtlijnen

**SLEEP IN AN
ICE CUBE
ON HOT NIGHTS!**

- 1. Eind 19e begin 20e eeuw**
Een groeiende bewustwording van de invloed van de omgeving op de bewaring van een kunstobject (invloed van vochtigheid, temperatuur en zuurstof op verkleuring, vervorming en oxidatie)
→ Introductie van centrale verwarming en (later) Airco
- 2. 1960:** Phillipot and Pleinderleht bevelen tussen 50% en 65% RV aan maar leggen nadruk op het belang van de objectgeschiedenis en snelle fluctuaties.
→ HVAC systemen (Heating Ventilation and Air Conditioning) evolueren en worden kleiner en meer betaalbaar
- 3. 1999:** Introductie van de 'Klimaatklassen' voor musea in het ASHRAE handboek. De adviseren bepaalde richtlijnen gebaseerd op het type gebouw en de kwaliteit van de bouwschil.
→ Software ontwikkeling laat toe dat systemen een meer dynamische vorm van controle aankunnen.

Veranderende richtlijnen

**SLEEP IN AN
ICE CUBE
ON HOT NIGHTS!**

PODCAST TIP!

99% invisible – Episode 291
Thermal Delight

1. **Eind 19e begin 20e eeuw**
Een groeiende bewustwording van de invloed van de omgeving op de bewaring van een kunstobject (invloed van vochtigheid, temperatuur en zuurstof op verkleuring, vervorming en oxidatie)
→ Introductie van centrale verwarming en (later) Airco
2. **1960:** Phillipot and Pleinderleijt bevelen tussen 50% en 65% RV aan maar leggen nadruk op het belang van de objectgeschiedenis en snelle fluctuaties.
→ HVAC systemen (Heating Ventilation and Air Conditioning) evolueren en worden kleiner en meer betaalbaar
3. **1999:** Introductie van de 'Klimaatklassen' voor musea in het ASHRAE handboek. De adviseurs bepaalde richtlijnen gebaseerd op het type gebouw en de kwaliteit van de bouwschil.
→ Software ontwikkeling laat toe dat systemen een meer dynamische vorm van controle aankunnen.

Veranderende richtlijnen

4. **2014:** IIC, ICOM-CC en Bizot publiceren richtlijnen die bredere maxima en minima voorstellen voor klimaatcontrole in alle types erfgoedinstellingen.
→ Globalisatie, klimaatverandering en stijgende energieprijzen
5. **2019:** ASHRAE formuleert zijn meest recente klimaatklassen waarbij vertrokken wordt van een jaarlijks gemiddelde en koppelt bruikleen los van een vastliggende richtlijn.

Table that shows the evolution in international environmental climate guidelines for collections

Note that these guidelines only apply to certain structures (Check ASHRAE 2019 for detailed information)

- **Buildings:** Closed envelopes, passive buildings and historical buildings

- **Climate control:** Precision control (temperature and relative humidity) and partial control (temperature or relative humidity)

- **Outdoor climate:** mild climate (most of western Europe)

Guideline	Annual average	Seasonal fluctuations	Long term outer limits	24h fluctuations
1999 - ASHRAE Handbook, Chapter 20, table 2, Climate class AA (and loans)	T: closest to ann. avg. RH: 50%	T: $\pm 5^{\circ}\text{C}$ RH: None	T: $15^{\circ}\text{C} - 25^{\circ}\text{C}$	T: $\pm 2^{\circ}\text{C}$ RH: $\pm 5\%$
1999 - ASHRAE Handbook, Chapter 20, table 2, Climate class A(1)	Permanent Collection: RH: annual average Loans (typically): T: 21°C RH: 50%	IF NO 24h fluctuations, then: T: $\pm 5^{\circ}\text{C}$ RH: $\pm 10\%$		IF NO Seasonal fluctuations, then: T: $\pm 2^{\circ}\text{C}$ RH: $\pm 10\%$
2014 - ICOM-CC and IIC Environmental Guidelines	Series of remarks endorsing the Bizot Green Protocol, AIC and AICCM guidelines			
2014 - Bizot Green Protocol	Not applicable	T: 'stable' RH: $\pm 10\%$	T: $16^{\circ}\text{C} - 25^{\circ}\text{C}$ RH: 45% - 55%	T: 'stable' RH: $\pm 10\%$ (RH 24h fluctuations <u>cannot</u> surpass the long term outer limits)
2019 - ASHRAE Handbook, Chapter 20, table 13, Climate Class A1	Permanent Collection: T: Annual average RH: Annual average	T: $+5^{\circ}\text{C}, -10^{\circ}\text{C}$ RH: $+10\%, -10\%$	T: $10^{\circ}\text{C} - 25^{\circ}\text{C}$ RH: 35% - 65%	T: $\pm 2^{\circ}\text{C}$ RH: $\pm 5\%$ (RH 24h fluctuations <u>can</u> surpass the long term outer limits)
2019 - ASHRAE Handbook, Chapter 20, table 13, Climate Class B	Take into account human comfort	T: $+10^{\circ}\text{C}, -20^{\circ}\text{C}$ RH: $\pm 10\%$	T: $<30^{\circ}\text{C}$ RH: 30% - 70%	T: $\pm 5^{\circ}\text{C}$ RH: $\pm 10\%$ (RH 24h fluctuations <u>can</u> surpass the long term outer limits)
2019 - ASHRAE Handbook, Chapter 20, table 13, Loans	Loans are not tied to a climate class. They are the result from a negotiation between two parties taken into account both their respective climates,			

ASHRAE 2019, Ch 24

- Geschreven voor en door ingenieurs speciale technieken en facility managers,
- Mee geschreven door conservatoren. Nadruk gelegd op een haalbaar collectiebeleid.
- Richt zich tot musea, galerijen, historische gebouwen, erfgoedbibliotheken en archieven
- Shift naar **duurzaam collectiebeheer**
Minder energiegebruik en CO2-voetafdruk; minder focus op HVAC, ook passieve methoden, hernieuwbare energie
Vandaag belangrijker dan ooit!
- Belangrijkste wijziging: bruikleen losgekoppeld van de strengste richtlijnen.
- Weetje: meest aangevraagde hoofdstuk van het handbook.

ASHRAE 2019, Ch 24

- Voordien richtlijnen zeer streng, nu keuze voor meer gedifferentieerde aanpak
- Naast collectie, ook de **noden** van gebruikers en **mogelijkheden** van het gebouw
- **Historisch klimaat** in rekening brengen
- Multidisciplinaire aanpak

ASHRAE 2019

Bereken je set-points

1

Klimaatklasse / richtlijn
Directive / classe climatique

2

Jaarlijks gemiddelde
Moyenne annuelle

3

Seizoensfluctuaties
Variations Saisonière

4

Grenswaarden
Limites à longue terme

5

Korte termijnsfluctuaties
Fluctuations à courte terme

Guideline	Annual average	Seasonal fluctuations	Long term outer limits	24h fluctuations
2019 - ASHRAE Handbook, Chapter 20, table 13, Climate Class A1	Permanent Collection: T: Annual average RH: Annual average Exhibition rooms:	T: +5°C, -10°C RH: +10%, -10%	T: 10°C - 25°C RH: 35% - 65%	T: ±2°C RH: ±5% (RH 24h fluctuations <u>can</u> surpass the long term outer limits)
2019 - ASHRAE Handbook, Chapter 20, table 13, Climate Class B	Take into account human comfort	T: +10°C, -20°C RH: ±10%	T: <30°C RH: 30% - 70%	T: ±5°C RH: ±10% (RH 24h fluctuations <u>can</u> surpass the long term outer limits)
2019 - ASHRAE Handbook, Chapter 20, table 13, Loans	Loans are not tied to a climate class. They are the result from a negotiation between two parties taken into account both their respective climates,			

Psychrometric Chart

SI (metric) units

Barometric Pressure 101.325 KPa (sea level)

Based on data from Carrier Corporation Cat. No. 794-001, Dated 1975

Historical building, Belgium

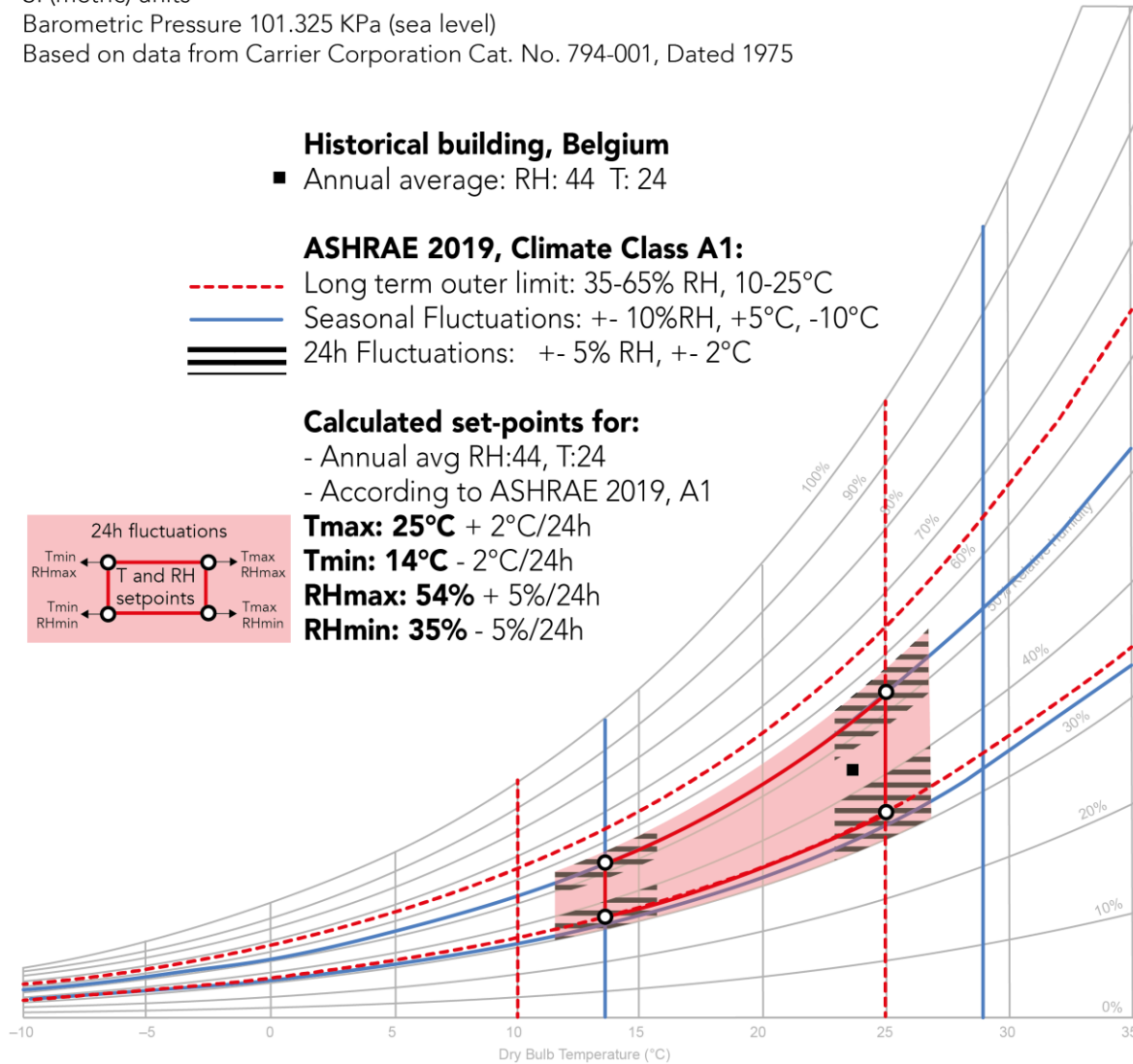
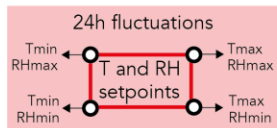
- Annual average: RH: 44 T: 24

ASHRAE 2019, Climate Class A1:

- Long term outer limit: 35-65% RH, 10-25°C
- Seasonal Fluctuations: +/- 10%RH, +5°C, -10°C
- 24h Fluctuations: +/- 5% RH, +/- 2°C

Calculated set-points for:

- Annual avg RH:44, T:24
- According to ASHRAE 2019, A1
- Tmax: 25°C + 2°C/24h**
- Tmin: 14°C - 2°C/24h**
- RHmax: 54% + 5%/24h**
- RHmin: 35% - 5%/24h**

Timeline - ASHRAE 2019 - Climate Class A1 - Narrow interpretation

SI (metric) units

Typical interpretation for an (at least) T controlled building in a temperate climate with 4 seasons

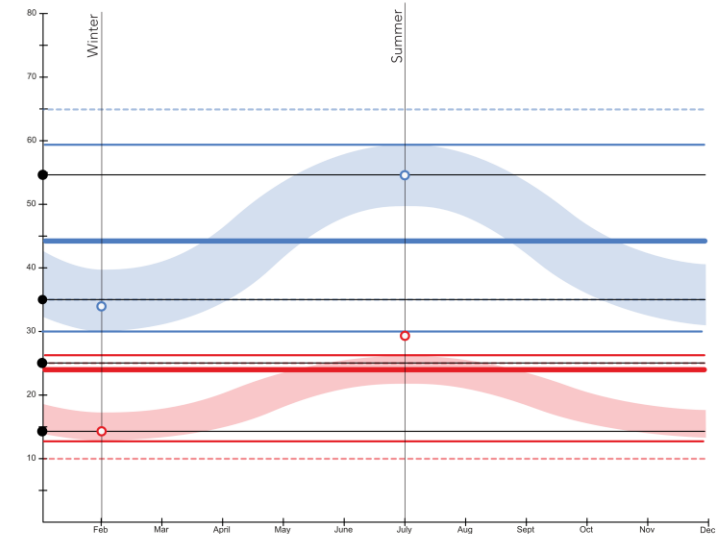
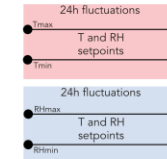
- Historical building, Belgium**
  - RH Annual average: 44%RH
  - T Annual average: 24°C
- ASHRAE 2019, Climate Class A1:**
  - RH Long term outer limit: 35-65% RH
  - T Long term outer limit: 10-25°C
  - RH Seasonal Fluctuations: +/- 10%RH
  - T Seasonal Fluctuations: +5°C, -10°C
  - RH 24h Fluctuations: +/- 5% RH
  - T 24h Fluctuations: +/- 2°C

Calculated set-points for:

- Annual avg RH:44, T:24
- According to ASHRAE 2019, A1

- Tmax: 25°C + 2°C/24h**
- Tmin: 14°C - 2°C/24h**

- RHmax: 54% + 5%/24h**
- RHmin: 35% - 5%/24h**

Timeline - ASHRAE 2019 - Climate Class A1 - Wide interpretation

SI (metric) units

Typical interpretation for an (at least) T controlled building in a temperate climate with 4 seasons

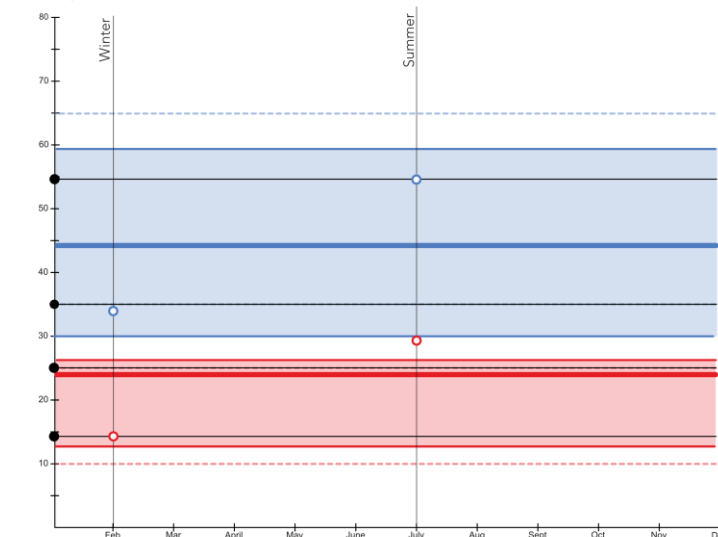
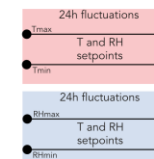
- Historical building, Belgium**
  - RH Annual average: 44%RH
  - T Annual average: 24°C
- ASHRAE 2019, Climate Class A1:**
  - RH Long term outer limit: 35-65% RH
  - T Long term outer limit: 10-25°C
  - RH Seasonal Fluctuations: +/- 10%RH
  - T Seasonal Fluctuations: +5°C, -10°C
  - RH 24h Fluctuations: +/- 5% RH
  - T 24h Fluctuations: +/- 2°C

Calculated set-points for:

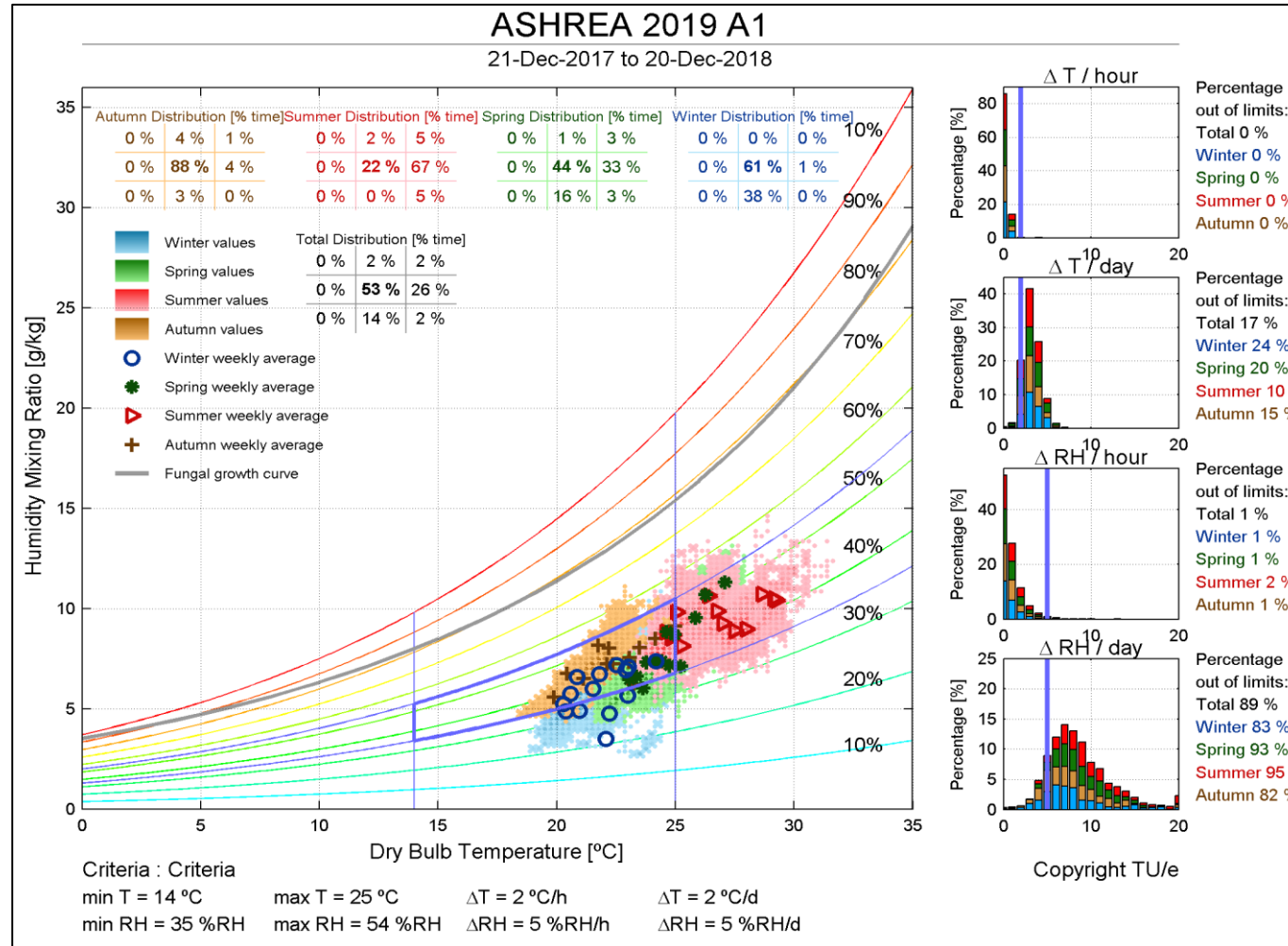
- Annual avg RH:44, T:24
- According to ASHRAE 2019, A1

- Tmax: 25°C + 2°C/24h**
- Tmin: 14°C - 2°C/24h**

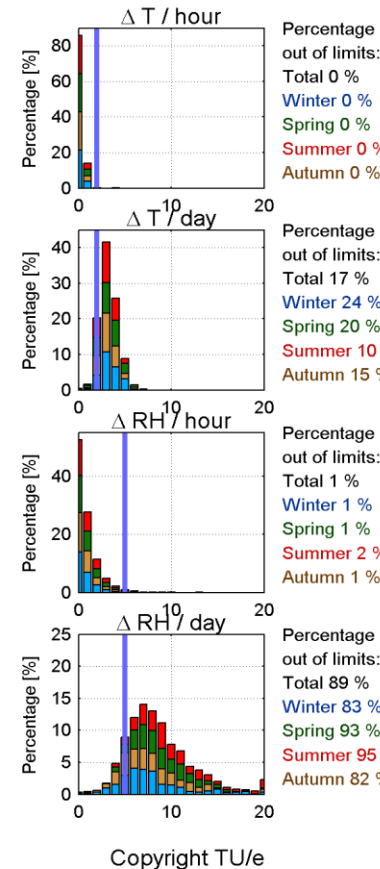
- RHmax: 54% + 5%/24h**
- RHmin: 35% - 5%/24h**

ASHRAE 2019 – A1 met data

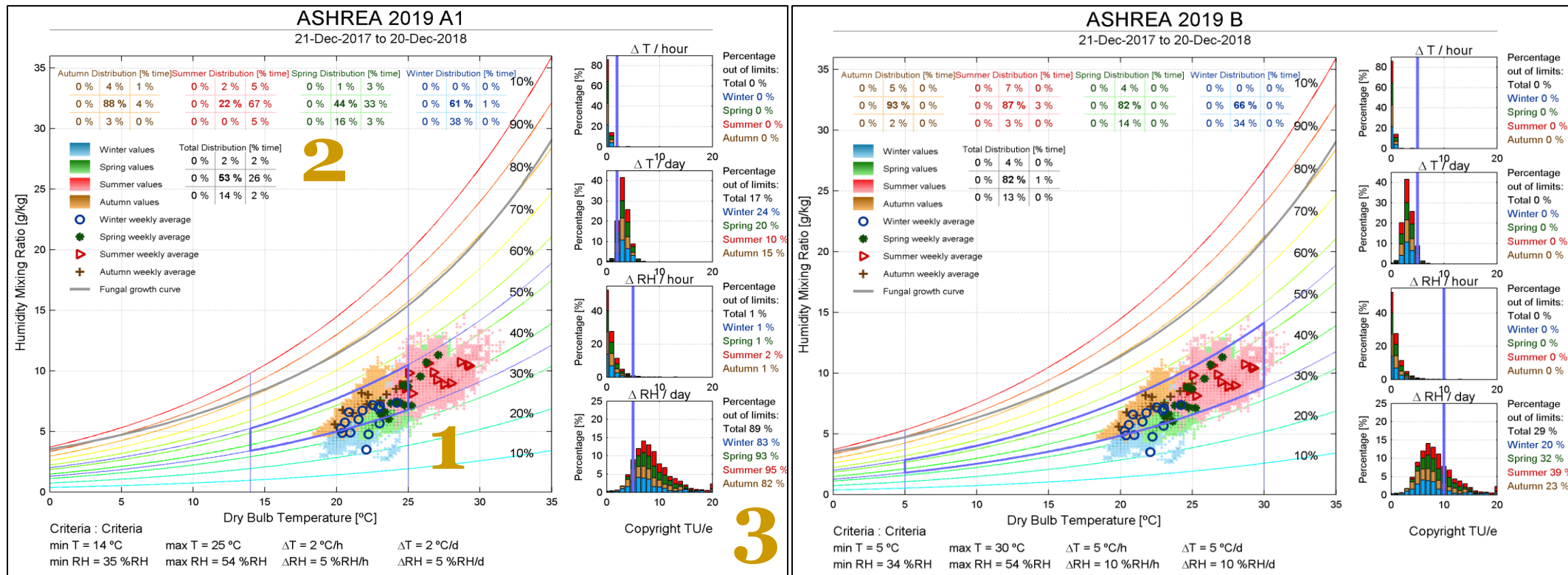
TOOL TIP!
DIY: Buidling physics for Monuments
Doe-het-zelf: Bouwfysica voor monumenten

ASHRAE 2019 – A1 & B

© 2014, TU/e, Harrie Smulders & Marco Martens

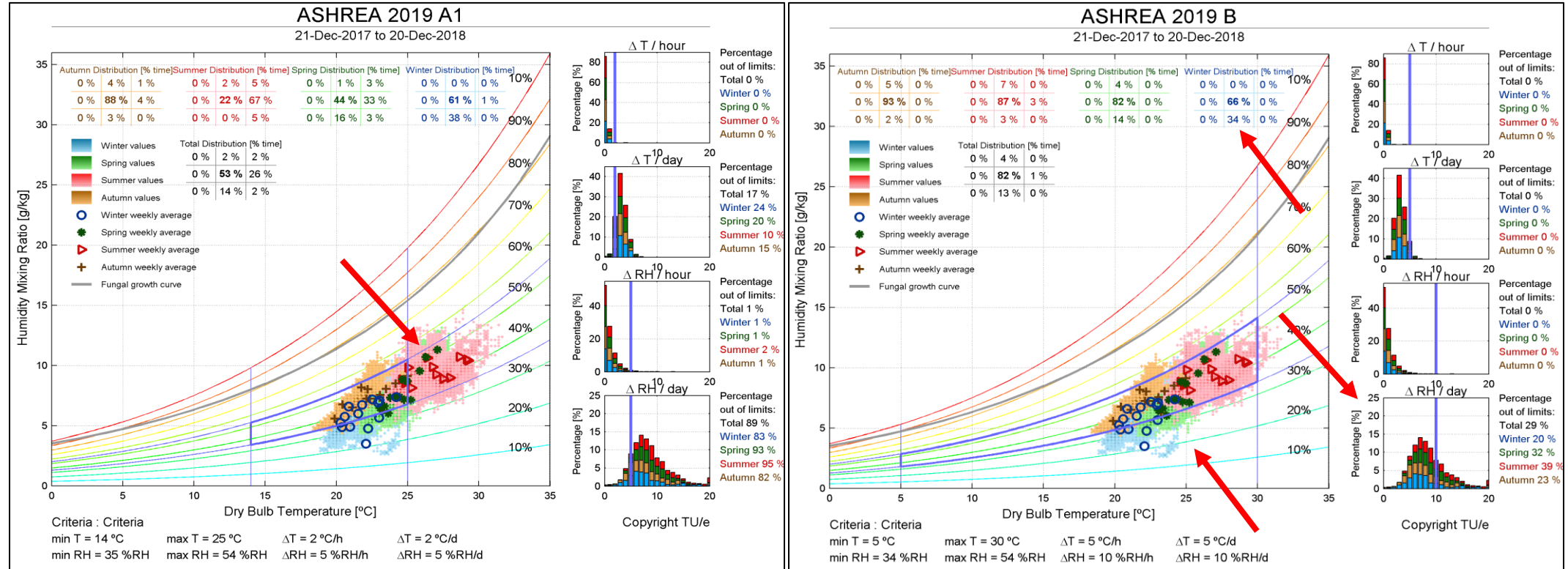

1. De criteria
2. Distributie(per seizoen)
3. Kortetermijns fluctuaties

2	Dehumid Heat	Dehumid	Dehumid Cool	RH ↑ T ↓	RH ↑ T OK	RH ↑ T ↑
	Heat	RH OK T OK	Cool	RH OK T ↓	RH OK T OK	RH OK T ↑
	Humidify Heat	RH ↓ T OK	Humidify Cool	RH ↓ T ↓	RH ↓ T OK	RH ↓ T ↑

ASHRAE 2019 – A1 & B

© 2014, TU/e, Harrie Smulders & Marco Martens

Historisch gebouw met veel natuurlijk licht en beperkte klimaatcontrole

Dehumid Heat	Dehumid	Dehumid Cool	RH ↑ T ↓	RH ↑ T OK	RH ↑ T ↑
Heat	RH OK T OK	Cool	RH OK T ↓	RH OK T OK	RH OK T ↑
Humidify Heat	Humidify	Humidify Cool	RH ↓ T ↓	RH ↓ T OK	RH ↓ T ↑

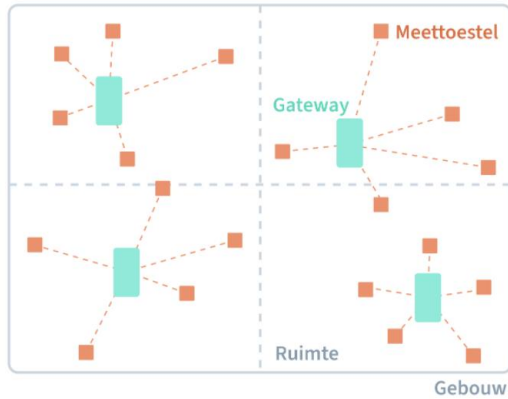
ASHRAE 2019, Ch 24 > Monitoren

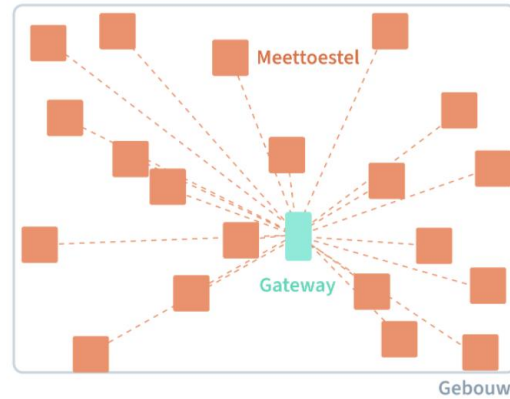
Lederen portefeuille waarin Andersen een brief van zijn eerste liefde bewaarde, en een boeketje dat hij voor haar plukte. © Xtel - Torben Lund Clement

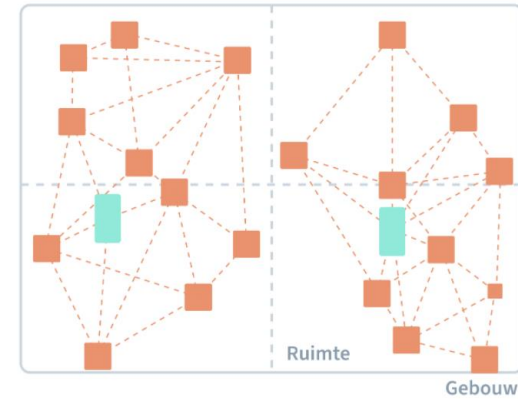
Bluetooth LE Ethernet gateways

LoRaWAN Ethernet gateway(s)

Rf mesh Ethernet gateway(s)

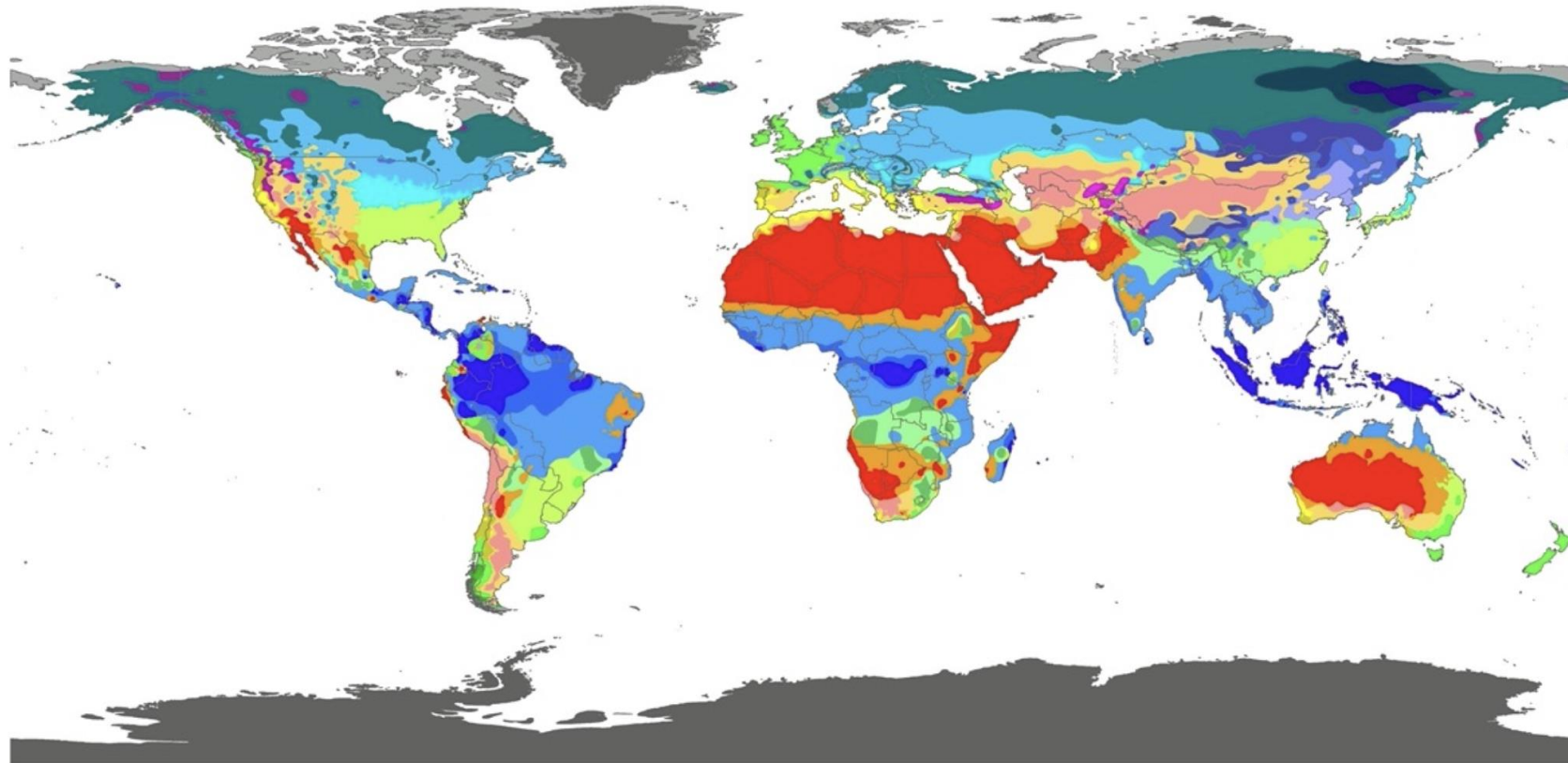
ASHRAE 2019, Ch 24 > **Monitoren**

- Analyseren en begrijpen van klimaat (binnen en buiten) en de interactie tussen klimaat, gebouw, gebruikers en collective
- Klimaatmonitoring onafhankelijk van het controlesysteem, waar opportuun dicht bij objecten
- Kennis van respons van materialen op (veranderend) klimaat
- Vergelijken van het klimaat met wat nodig is geeft idee van nodige interventie
- Monitoren voor en na brengt **impact** interventie in kaart

ASHRAE 2019, Ch 24 > **Prestatie-eisen**

België: Gematigd klimaat, zonder droog seizoen, gematigde zomer

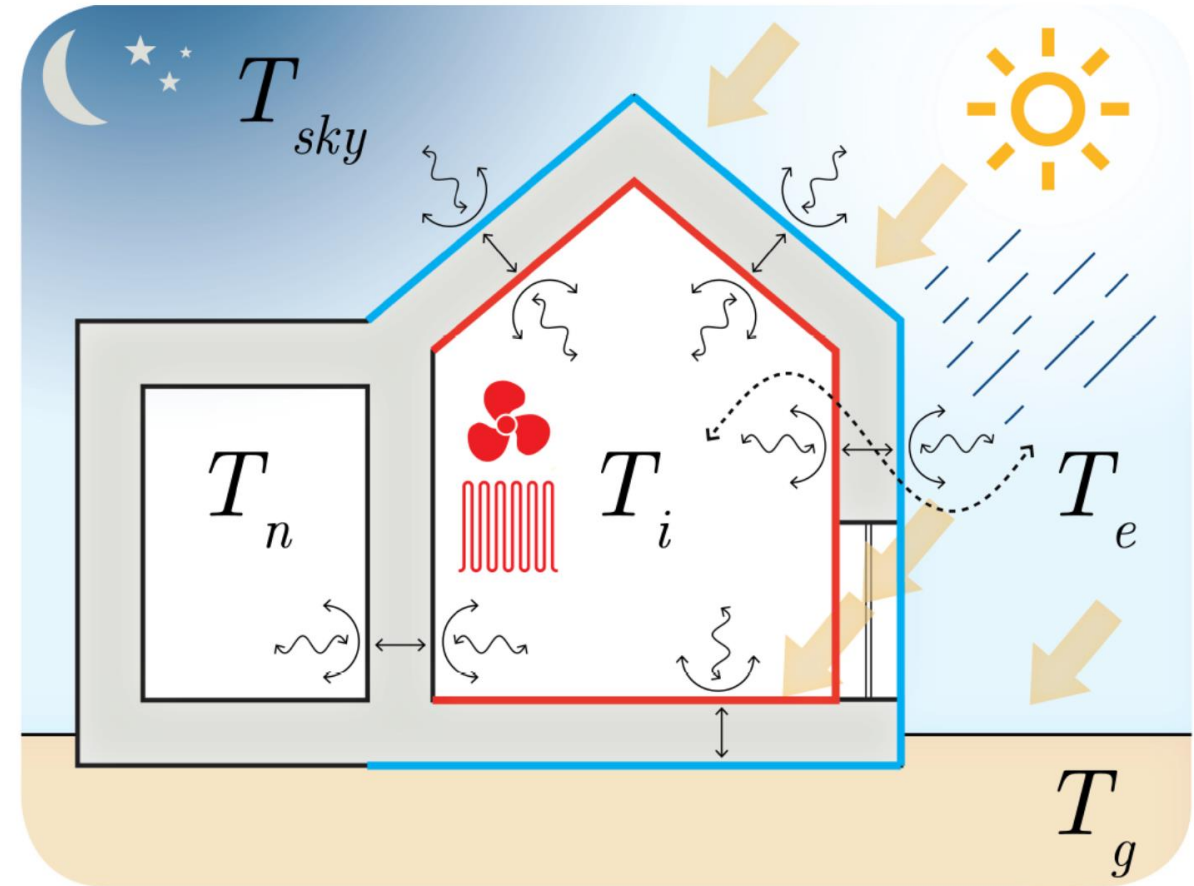

World map of Köppen-Geiger climate classification

ASHRAE 2019, Ch 24 > Prestatie-eisen

Buiten- en binnenklimaat bepalen prestatie-eisen waaraan **gebouwschil** en **klimaatsysteem** moeten voldoen

ASHRAE 2019, Ch 24 > **Prestatie-eisen**

- Hedendaagse gebouwschillen vangen thermische en hygrische belasting op met functioneel gelaagde opbouw

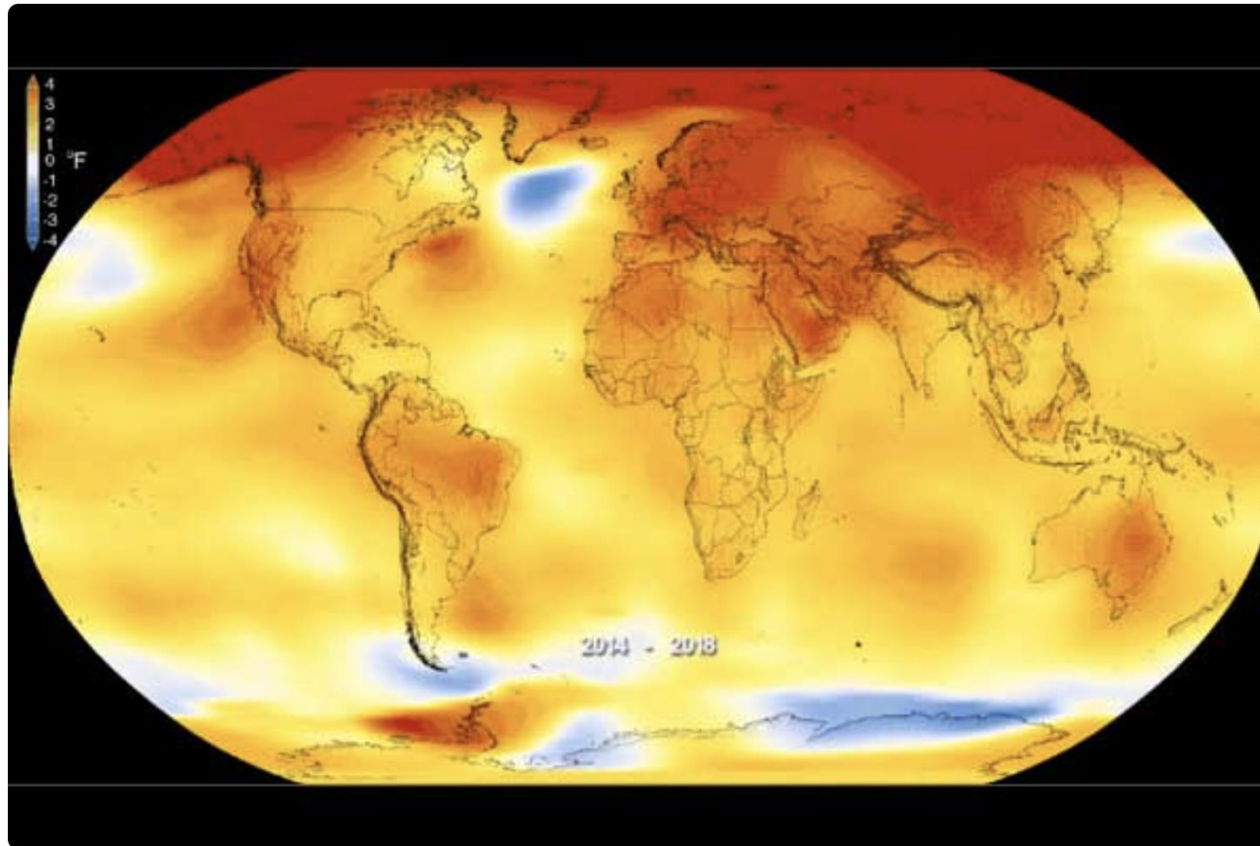
ASHRAE 2019, Ch 24 > **Prestatie-eisen**

- Hedendaagse gebouwschillen vangen thermische en hygrische belasting op met functioneel gelaagde opbouw
- Oude/historische gebouwen hebben eenvoudige opbouw met minder materiaalsoorten; vaak beperkte luchtdichtheid
- Wat de gebouwschil niet of te weinig medieert moeten opgevangen worden door klimaatsysteem
Houdt vooral bij oude/historische gebouwen risico in, ook energiegebruik en operationele kost
- Box-in-box als alternatief wanneer gebouwschil niet aan prestaties kan voldoen

ASHRAE 2019, Ch 24 > **Prestatie-eisen**

- Een gebouw gaat lang mee, het ontwerp moet rekening houden met een veranderend klimaat!

ASHRAE 2019, Ch 24 > Richtlijnen

- **Temperatuur en relatieve vochtigheid;** niet alleen minima en maxima belangrijk, maar ook fluctuaties

Table 13 Temperature and Relative Humidity Specifications for Collections in Buildings or Special Rooms, Part 1.

Type of Collection and Building	Type of Control	Long term outer limits (Note 1)	Annual Averages	Seasonal Adjustments from Annual Average (Note 2)	Short Term Fluctuations plus Space Gradients (Note 3)	Collection Benefits and Risks (See Table 3, Sensitivity of Unproofed Objects to RH Fluctuations, for examples of objects in each sensitivity category. See Table 5 Classes of Chemical Stability for lifetimes of objects at various temperatures.)
Museums, Galleries, Archives and Libraries in modern purpose-built buildings or purpose-built rooms. Temperature at or near human comfort.	AA Precision control, no seasonal changes to rh	$\geq 35\% \text{ rh}$ $\leq 65\% \text{ rh}$ $\geq 10^\circ\text{C}$ $\leq 25^\circ\text{C}$	For permanent collections: historic annual average of rh and temperature.	No change to relative humidity Increase by 5 K; Decrease by 5 K	$\pm 5\% \text{ rh}, 2 \text{ K}$	Mold germination and growth, and rapid corrosion avoided. No risk of mechanical damage to most artifacts and paintings. Some metals, glasses, and minerals may degrade if rh exceeds a critical value. Chemically unstable objects deteriorate significantly within decades at 20°C , twice as fast each 5 K higher.
	A1 Precision control, seasonal changes in temperature and rh	$\geq 35\% \text{ rh}$ $\leq 65\% \text{ rh}$ $\geq 10^\circ\text{C}$ $\leq 25^\circ\text{C}$	In public display areas, human comfort temperatures can apply.	Increase by 10% rh. Decrease by 10% rh. Increase by 5 K Decrease by 10 K	$\pm 5\% \text{ rh}, 2 \text{ K}$	Mold germination and growth, and rapid corrosion avoided. No mechanical risk to most artifacts, paintings, photographs, and books; small risk of mechanical damage to high-vulnerability artifact. (Current knowledge considers the specifications A1 and A2 as causing the same low risk of mechanical damage to vulnerable collections. Slow seasonal adjustment of 10% rh is estimated to cause the same mechanical risk as rapid fluctuations of 5% rh, due to significant stress relaxation occurring within three months of a slow transition.)
	A2 Precision control, seasonal changes in	$\geq 35\% \text{ rh}$ $\leq 65\% \text{ rh}$ $> 10^\circ\text{C}$		No change to rh. Increase by 5 K Decrease by	$\pm 10\% \text{ rh}, 2\text{K}$	Chemically unstable objects deteriorate significantly within

ASHRAE 2019, Ch 24 > ingebouwd in software

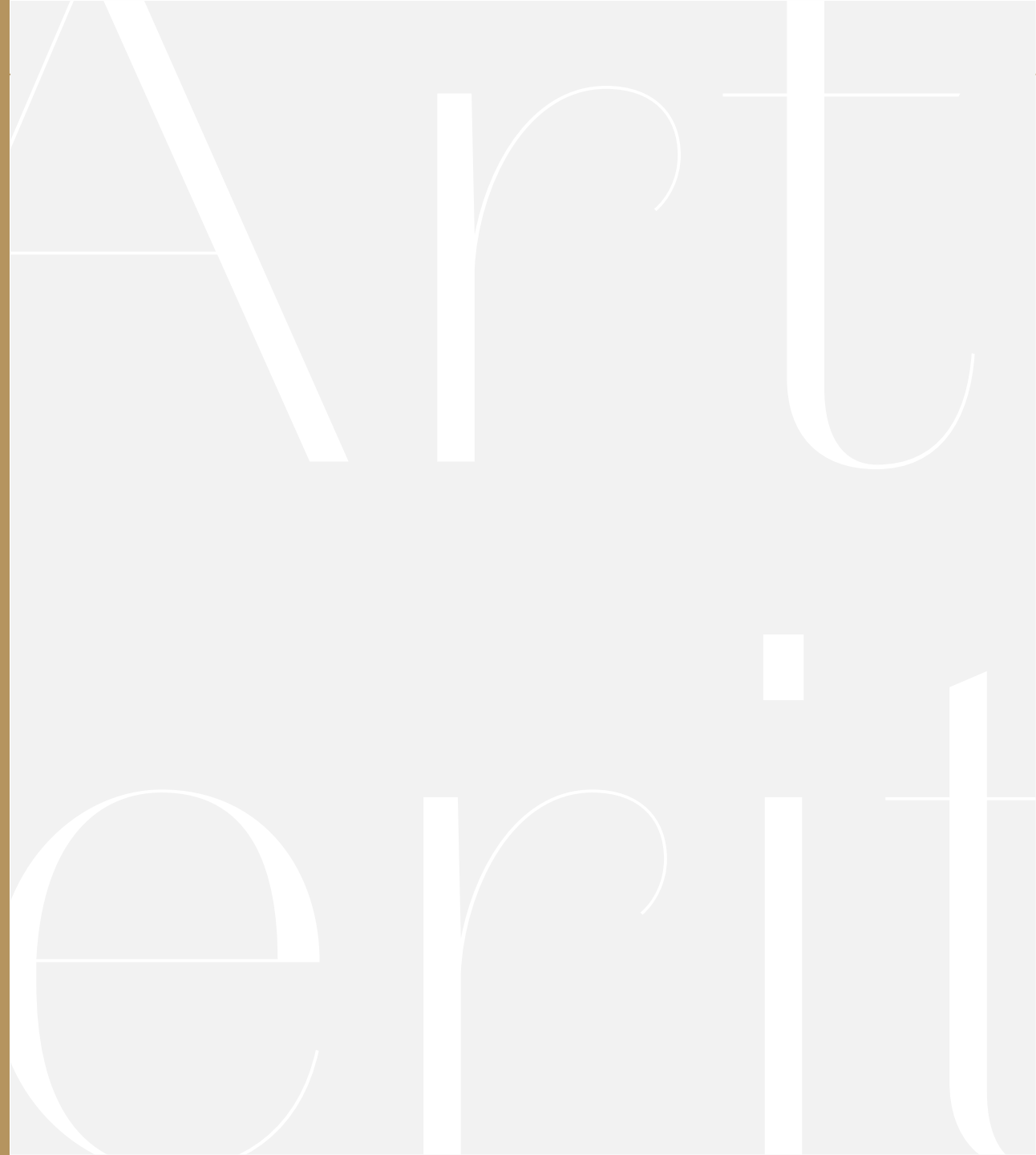
Projects / Depot -1

Views

Name	Type	Last updated	More
ASHREA Depot -1 temperatuur	ASHRAE 2019	4 months ago	...
ASHRAE Depot -1 vochtigheid	ASHRAE 2019	4 months ago	...
Luchtvochtigheid	monitor	8 months ago	...
Temperatuur	monitor	8 months ago	...
Batterij vervangen	alert	8 months ago	...
Alarm > RV60%	alert	8 months ago	...

Feedback

IPI methodology

IPI's guide: een duidelijke methodologie

- Documentatie
- Verzamelen van data rond energie en binnenklimaat
- Data-analyse
- Experimentatie & Implementatie
- Opvolging & Onderhoud

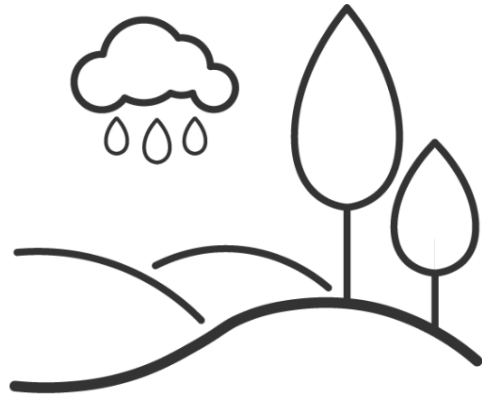

IPI's guide: hoe depots verduurzamen

- Verminderen aanvoer buitenlucht
- Optimaliseren instellingen temperatuur en dauwpunt
- Vermijden van seizoensgebonden ontvochtiging
- Verminderen energievraag tgv mensen, licht, apparaten etc.
- Verminderen werkingstijd bv. door verlaging temperatuur of afschakelen
- Verlagen intensiteit, bv. door verlaging debiet

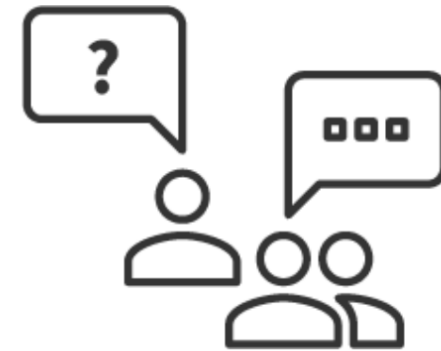
IPI's guide: resultaten zoals in de VS mogelijk?

Buitenklimaat

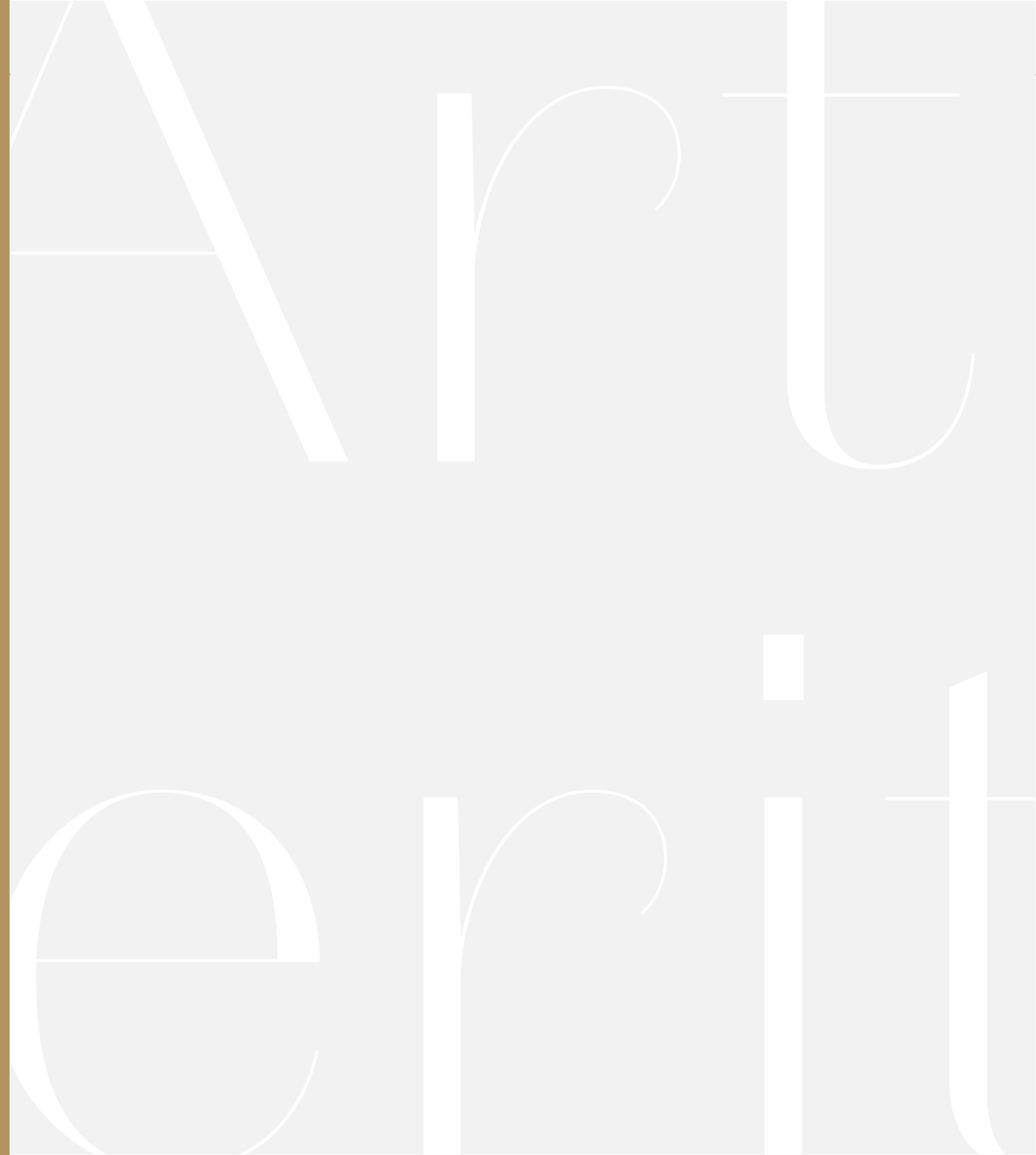
Cultuurmanagement

Technisch jargon

Case studies

Belgisch Stripmuseum

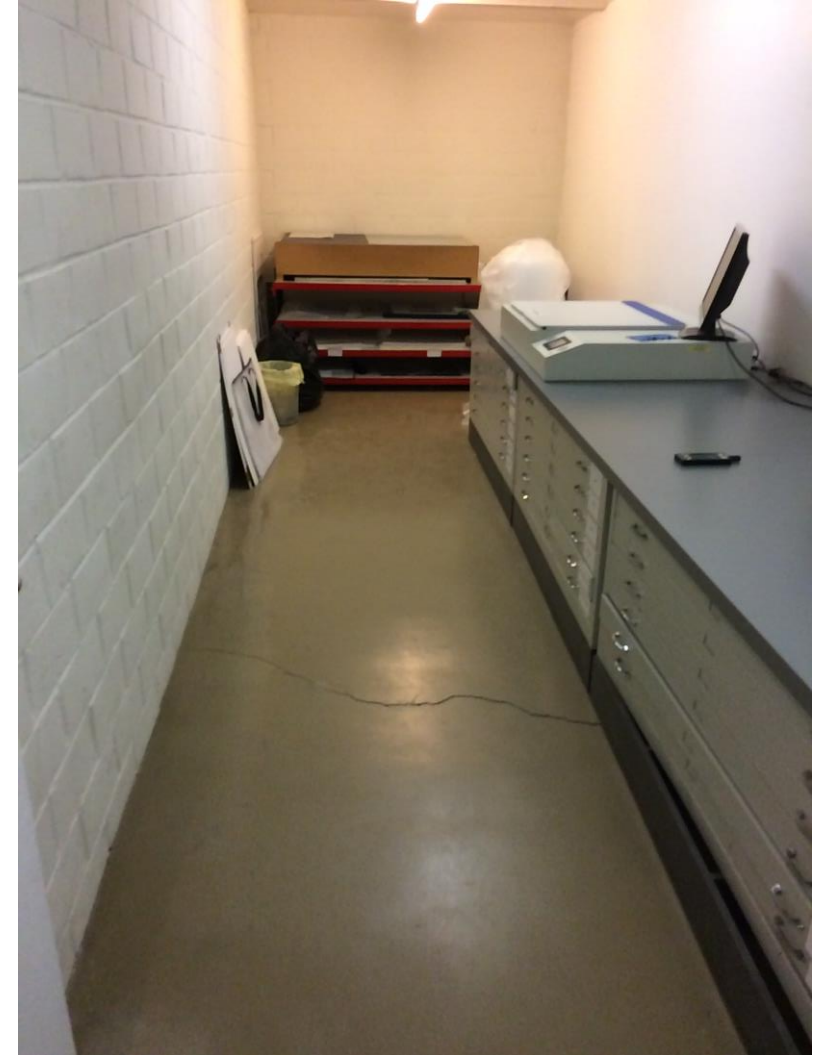

Belgian Comic Strip Center: a historical building with a glass roof

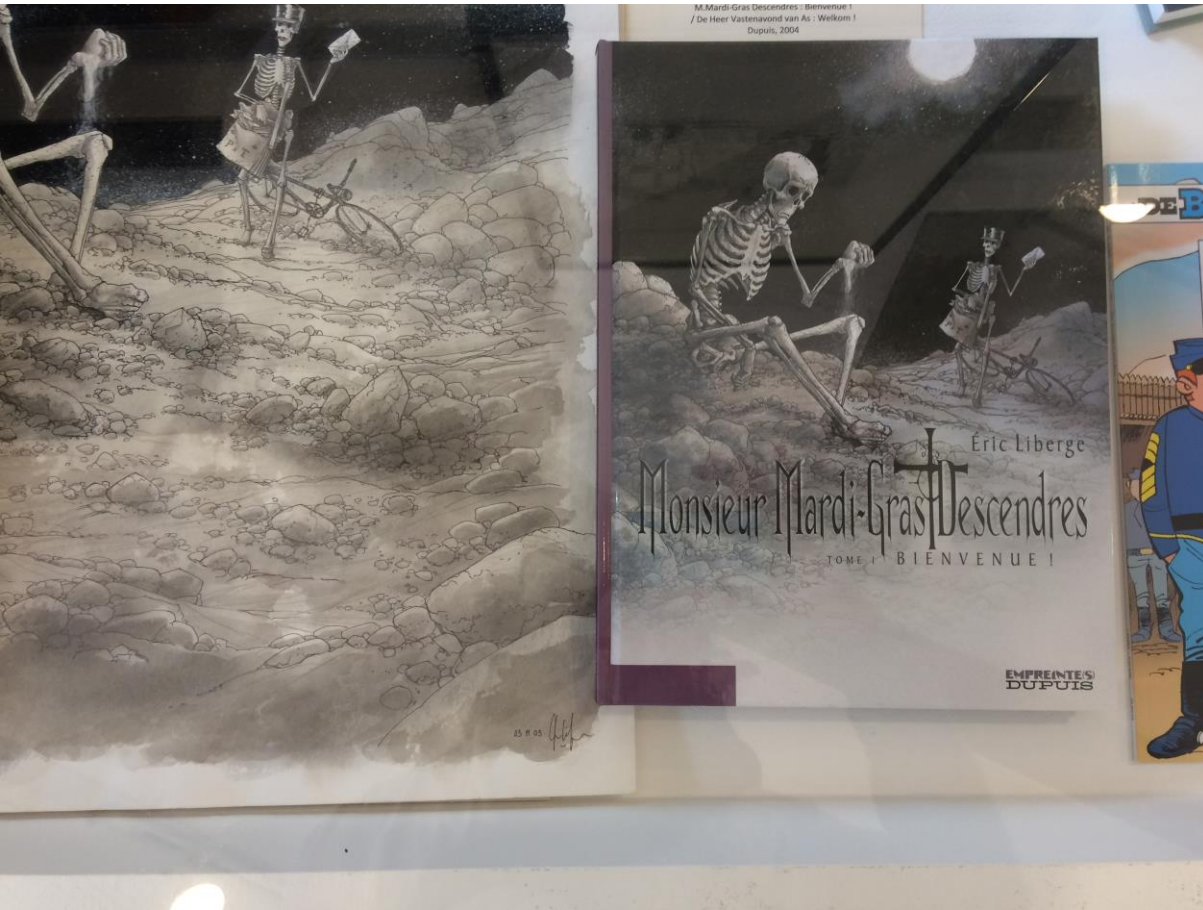

CBBD: storage areas

CBBD: types of collections

FeliXart Museum

CC BY-SA 3.0 – Michiel Hendryckx – 'Felix De Boeck in His Atelier' – depicting Felix De Boeck, Flemish Painter and Farmer'

FeliXart Museum: a purpose-built museum

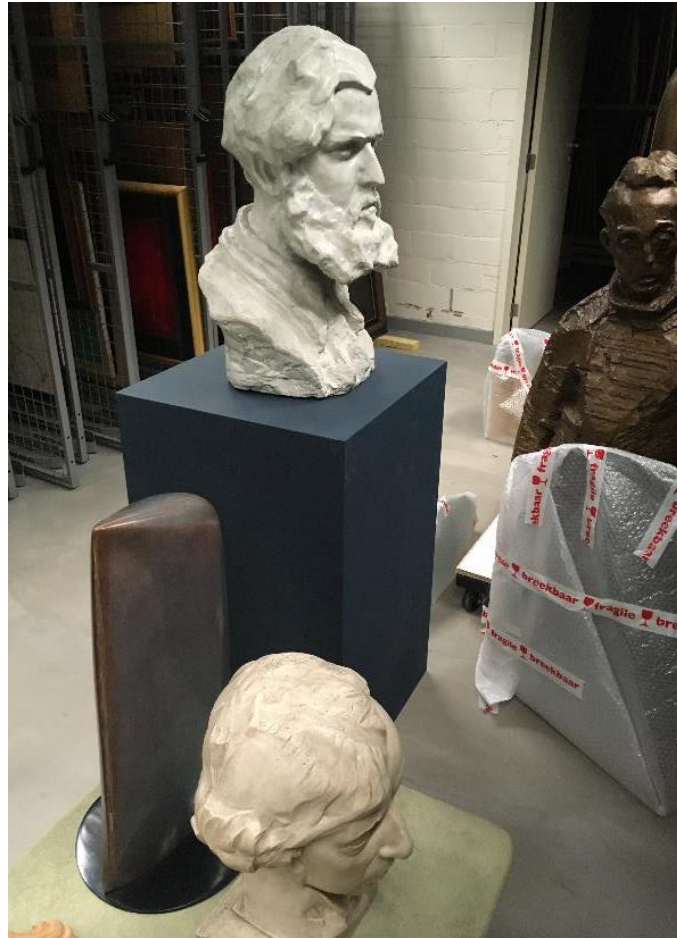

FeliXart Museum: storage areas & archives

FeliXart Museum: types of collections

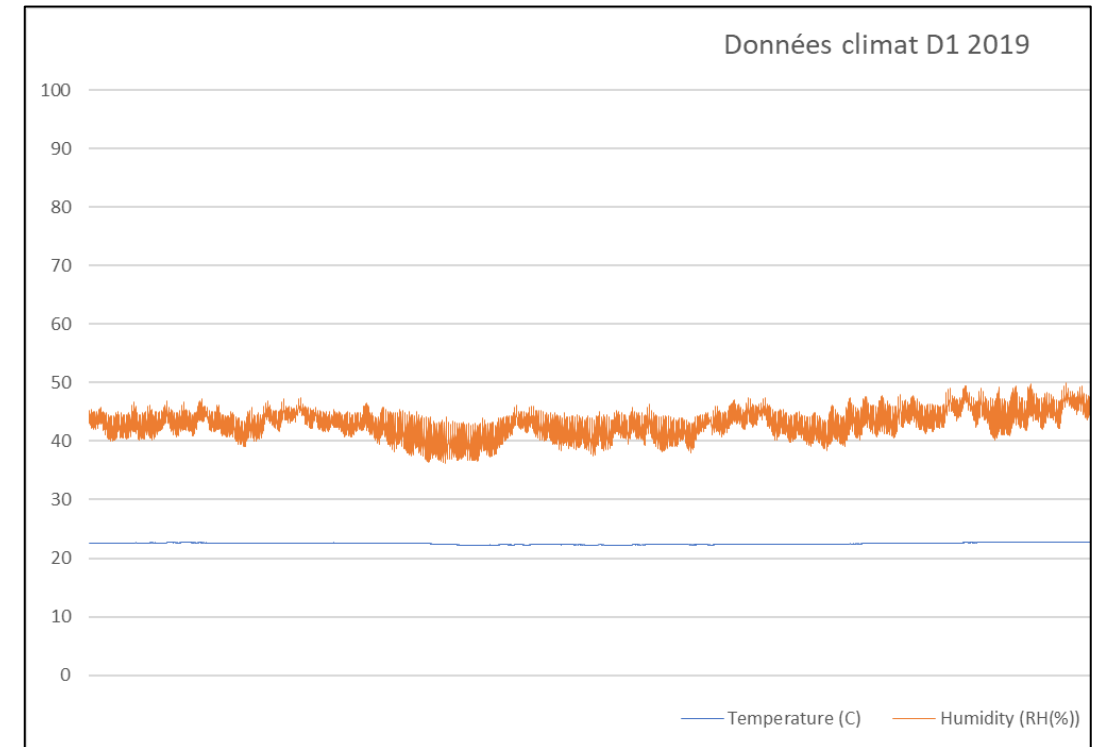

FeliXart Museum: HVAC system and strict set points

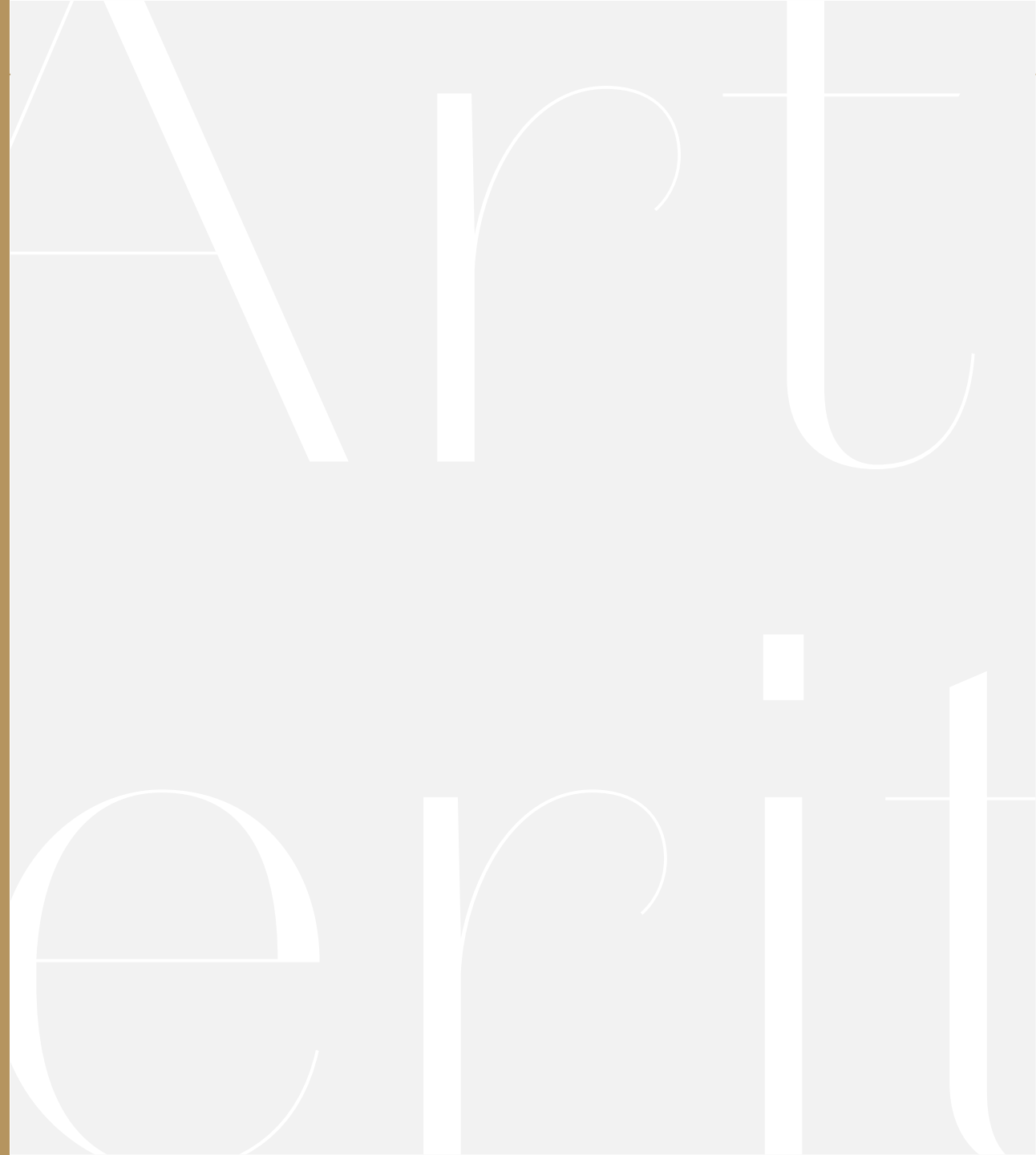
Energy costs: 12% of museum annual budget

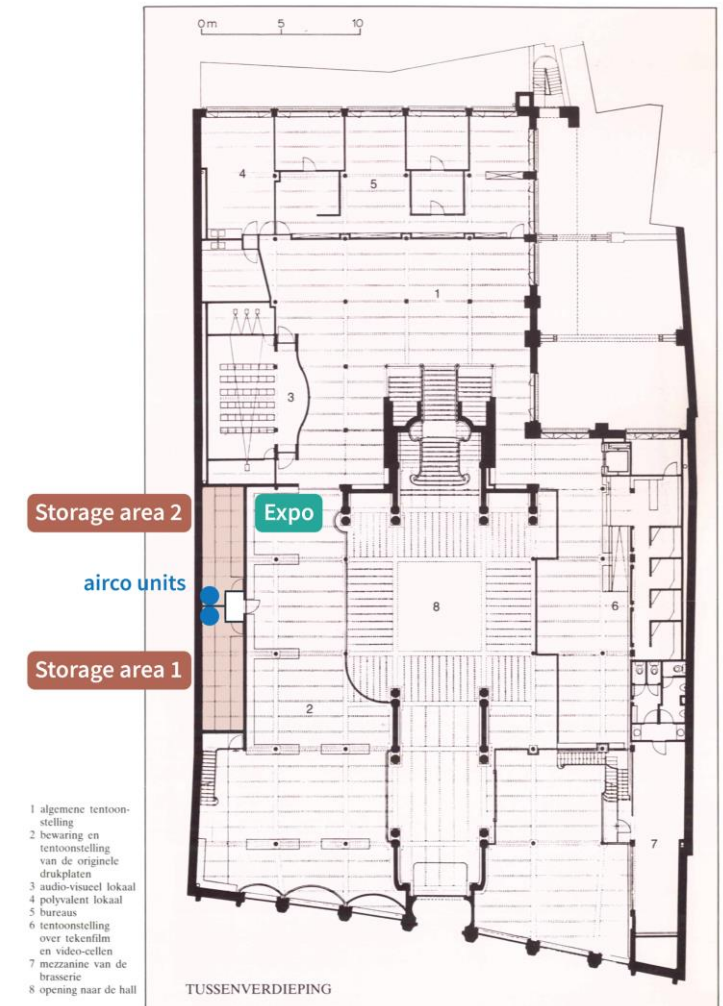
20°C & 50% RH (+/- 2% / 24h) ALL YEAR

Documentation and tests

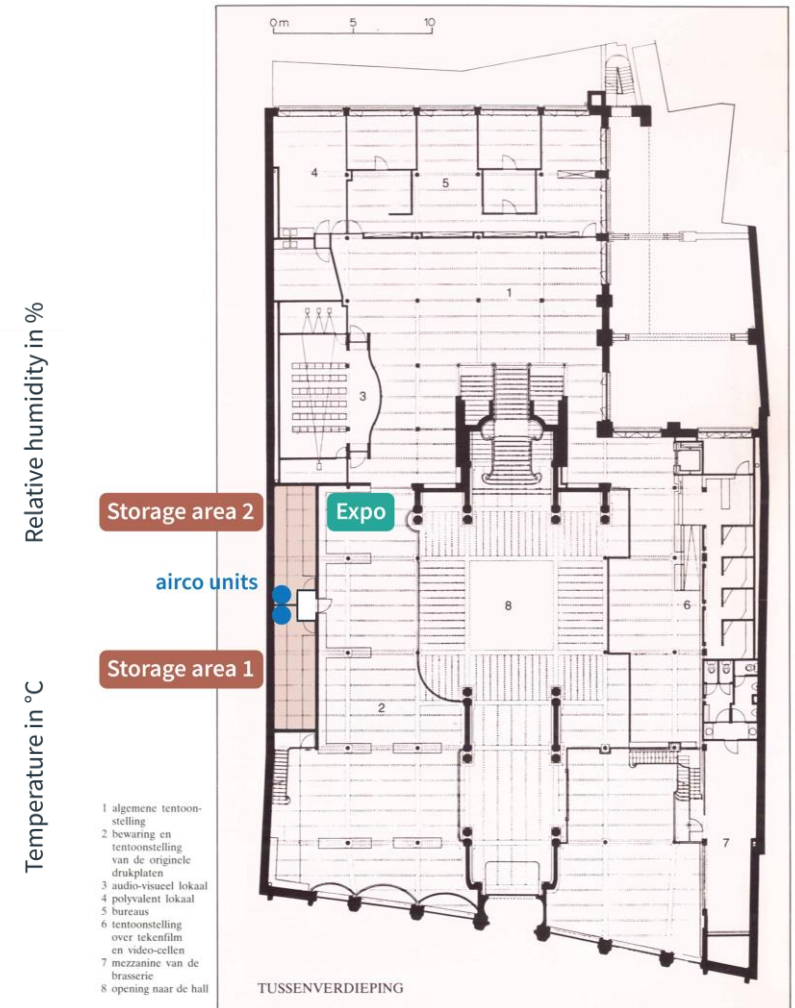
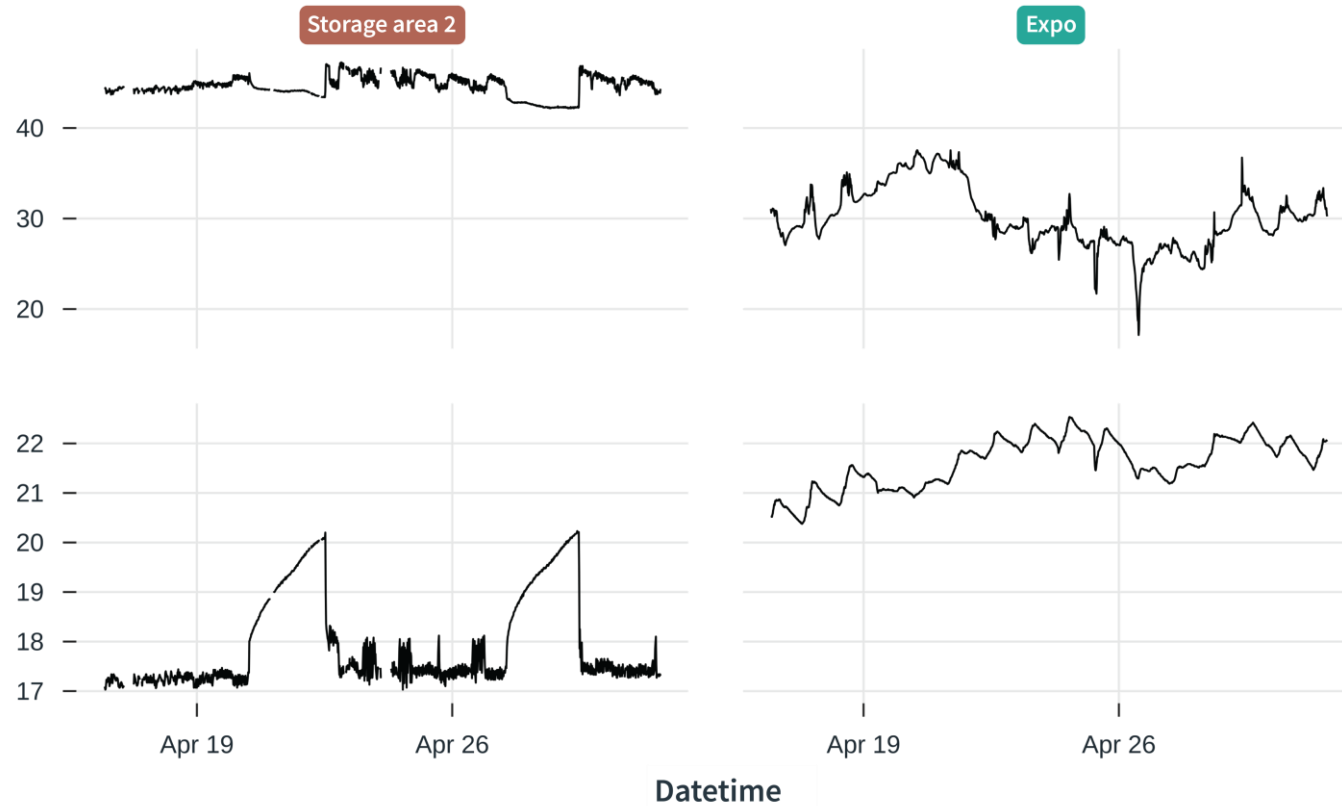

CBBD: tests

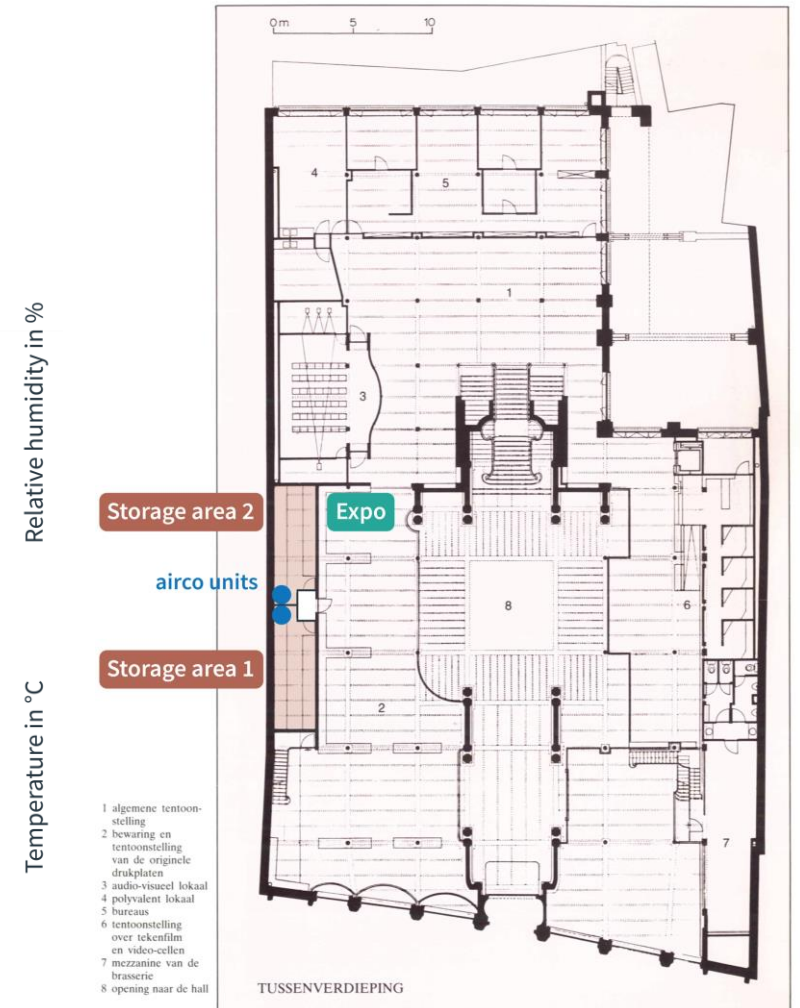
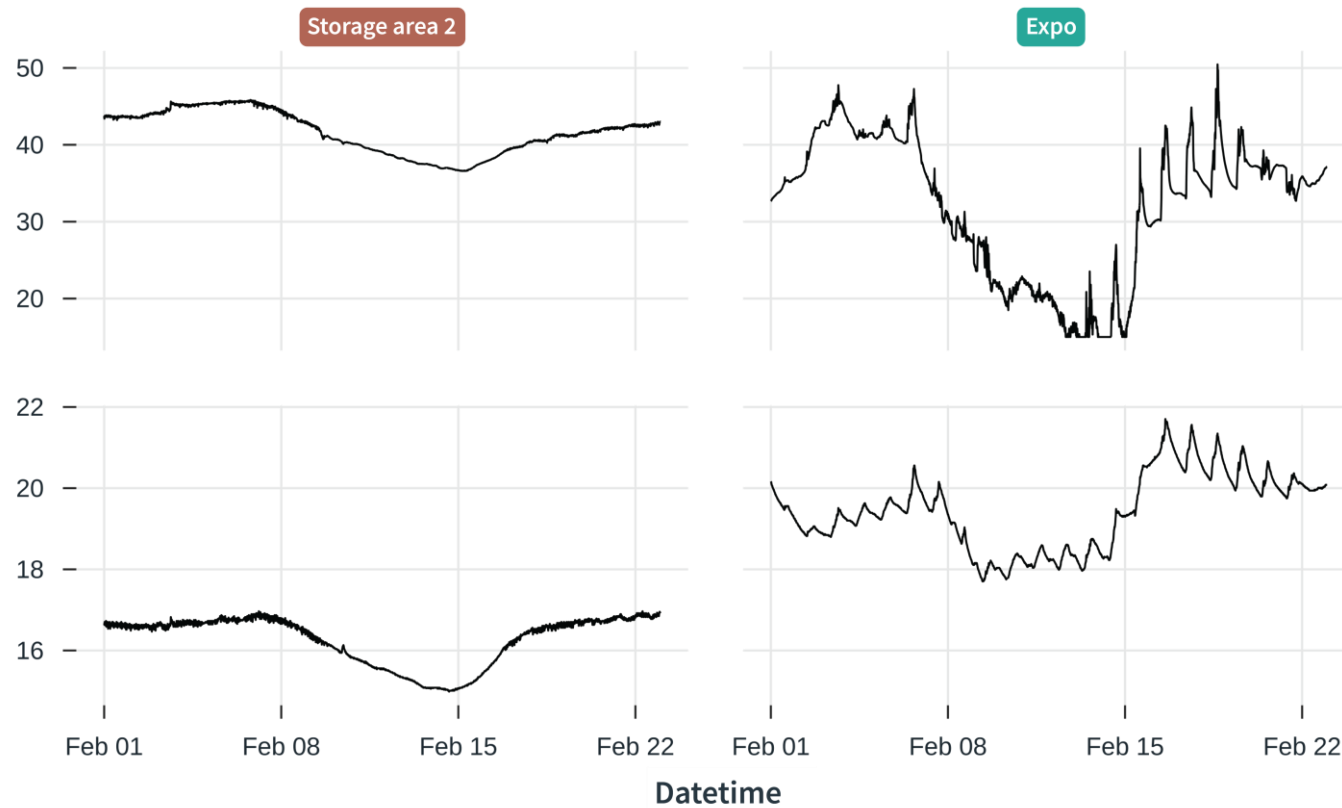
CBBD: tests

1. Switch off air conditioning

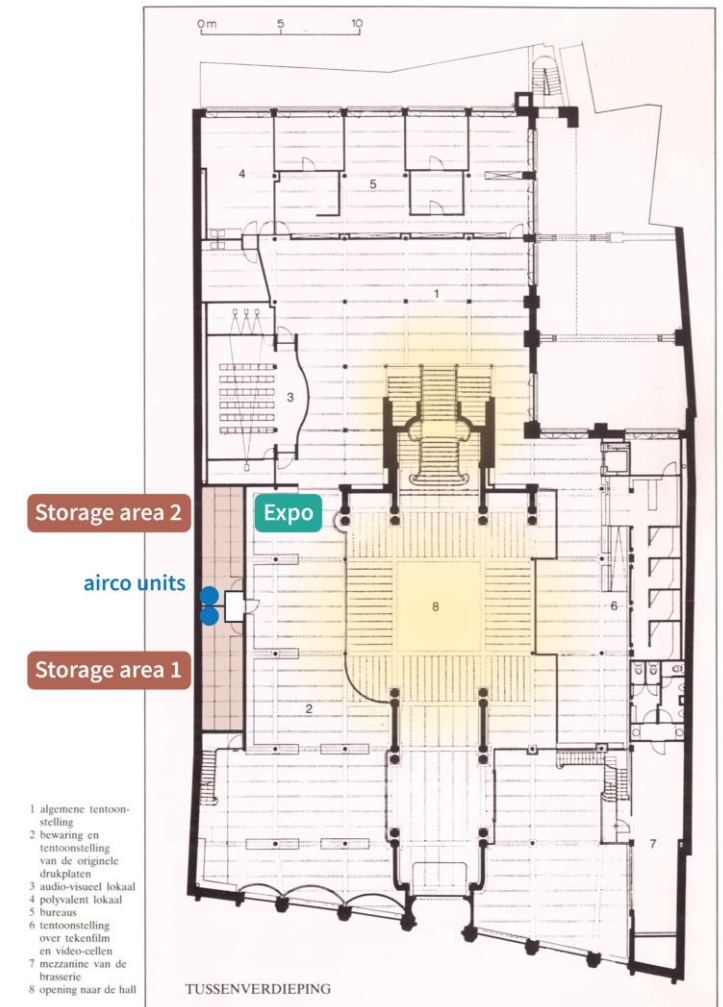
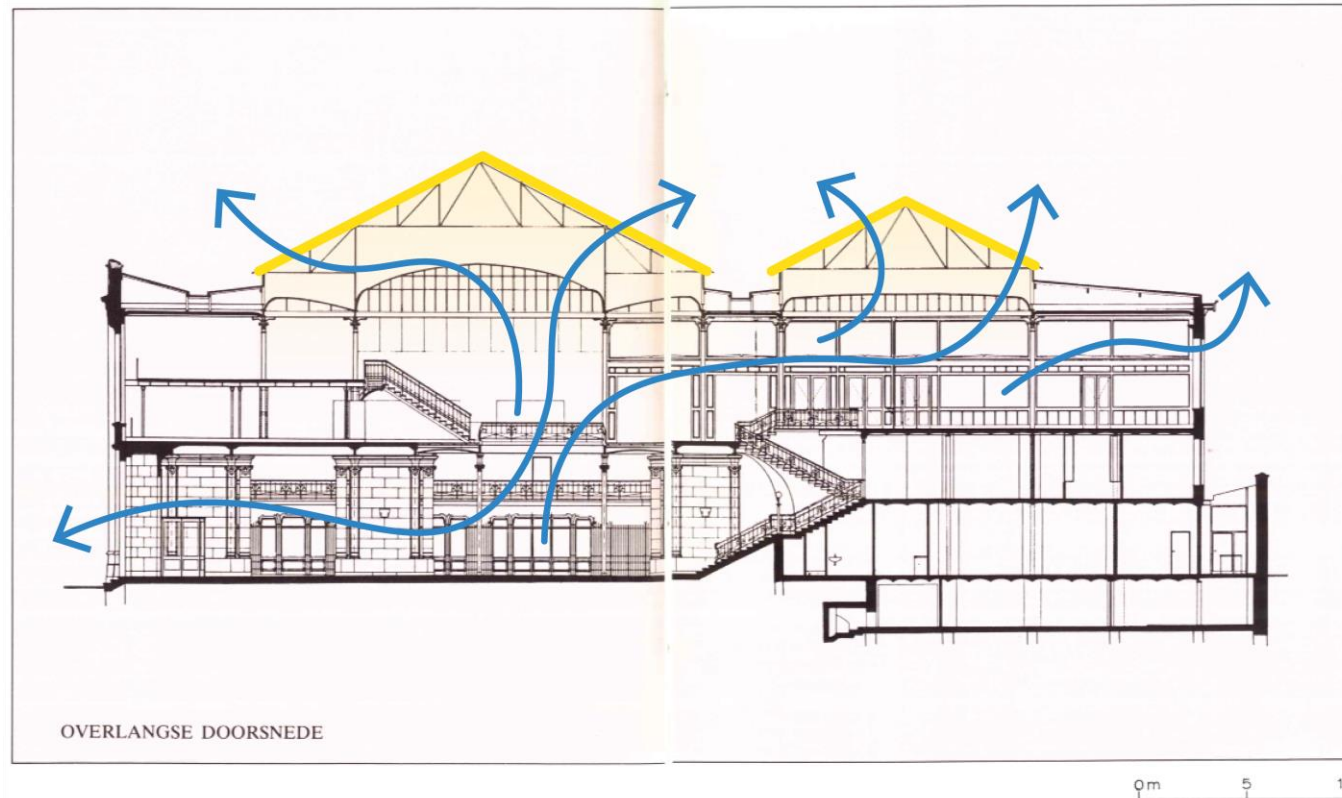
CBBD: tests

2. Add moisture buffering material?

CBBD: tests

3. Limit summer overheating with night ventilation

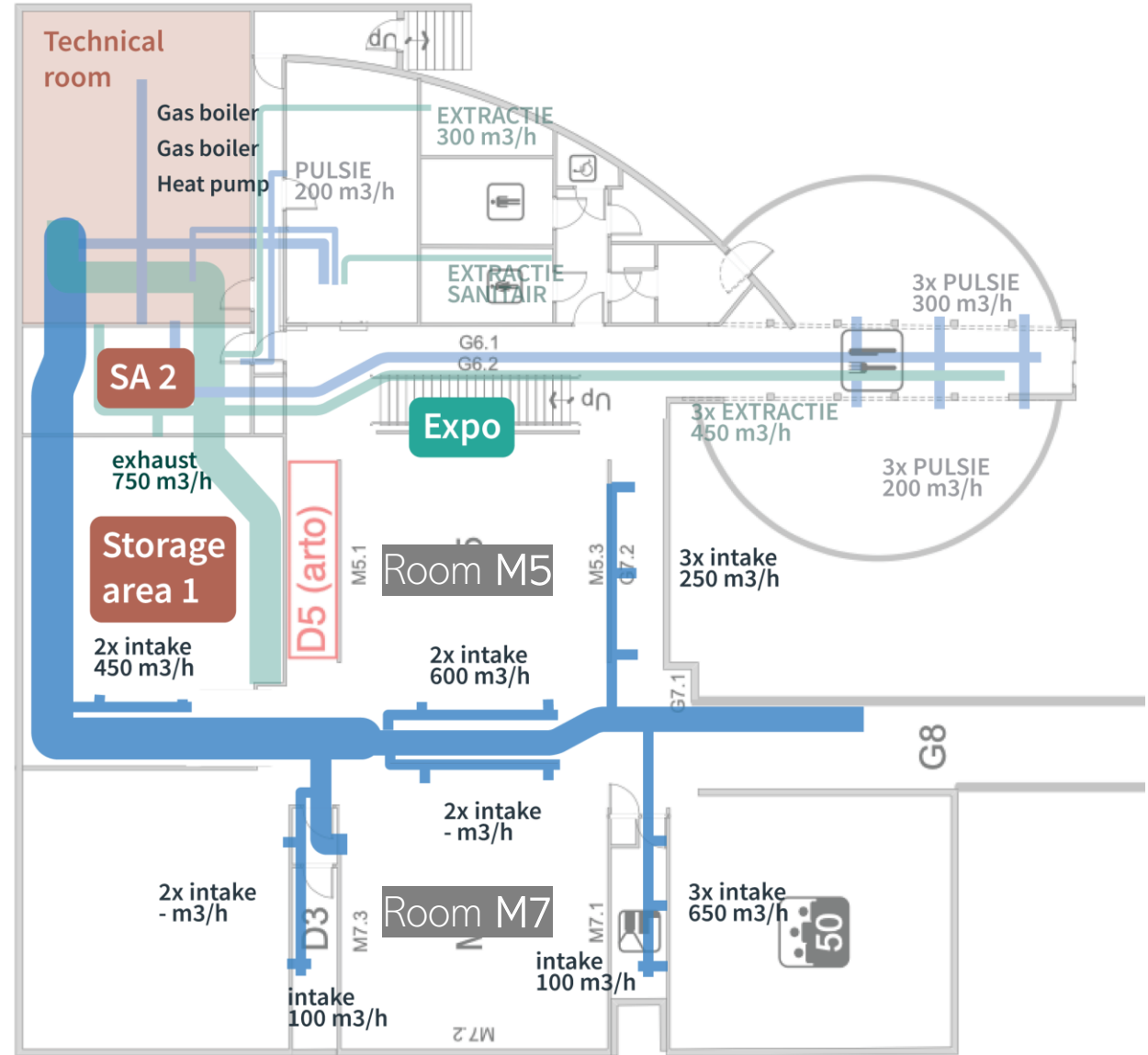

FeliXart: tests

Air group heats, cools, humidifies/dehumidifies storage areas 1 and 2, and expo rooms around and above.

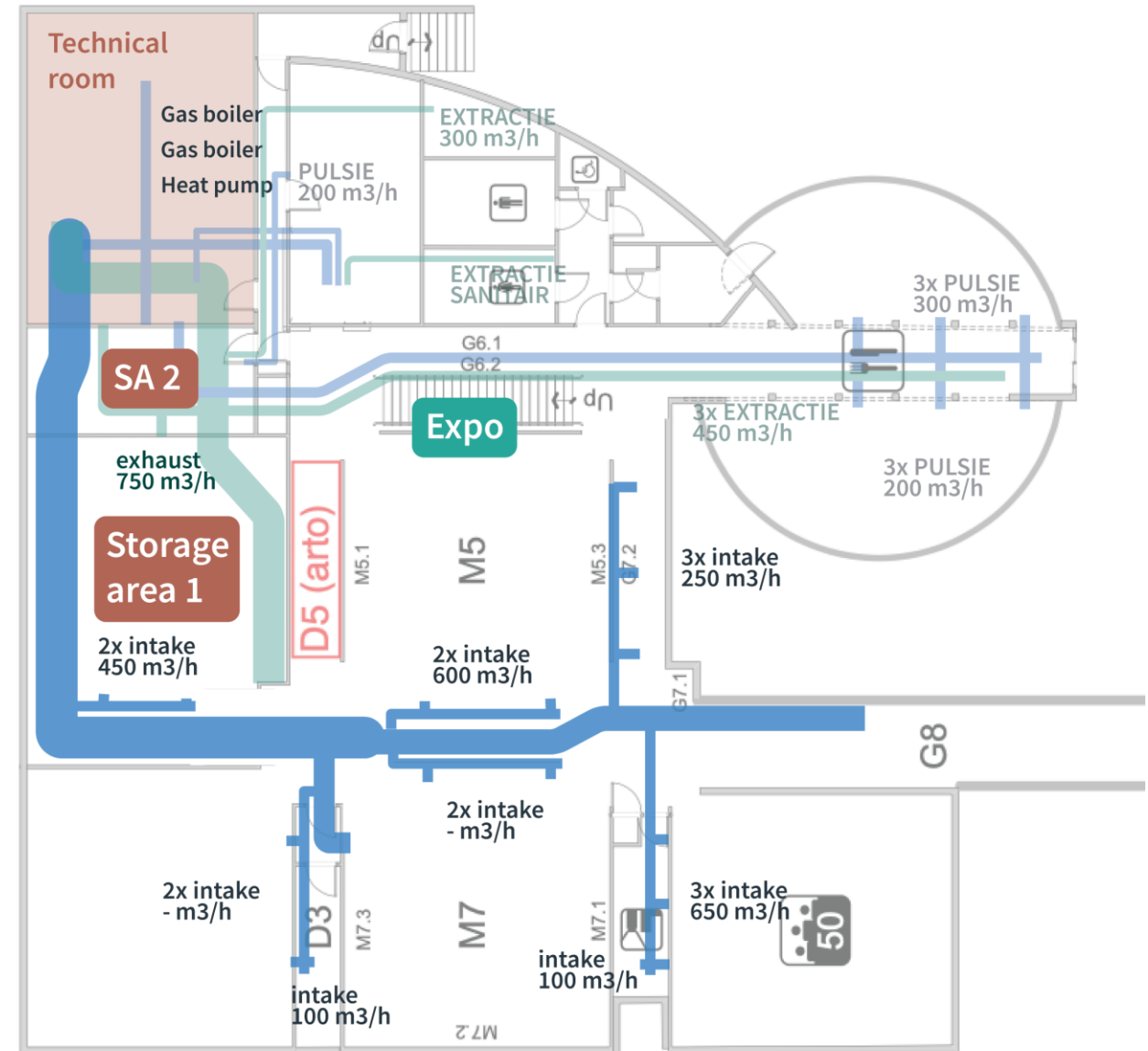
Floor heating to heat exposition rooms

View from **Room M5** to **Room M7**

FeliXart: tests

1. Relax temperature and relative humidity
2. Verminder volume te conditioneren verse lucht
  - a. Verminderen ventilatiedebiet
  - b. Verlagen ratio verse lucht / recuperatielucht
  - c. Nachtverlaging

FeliXart: tests

1. Relax temperature and relative humidity

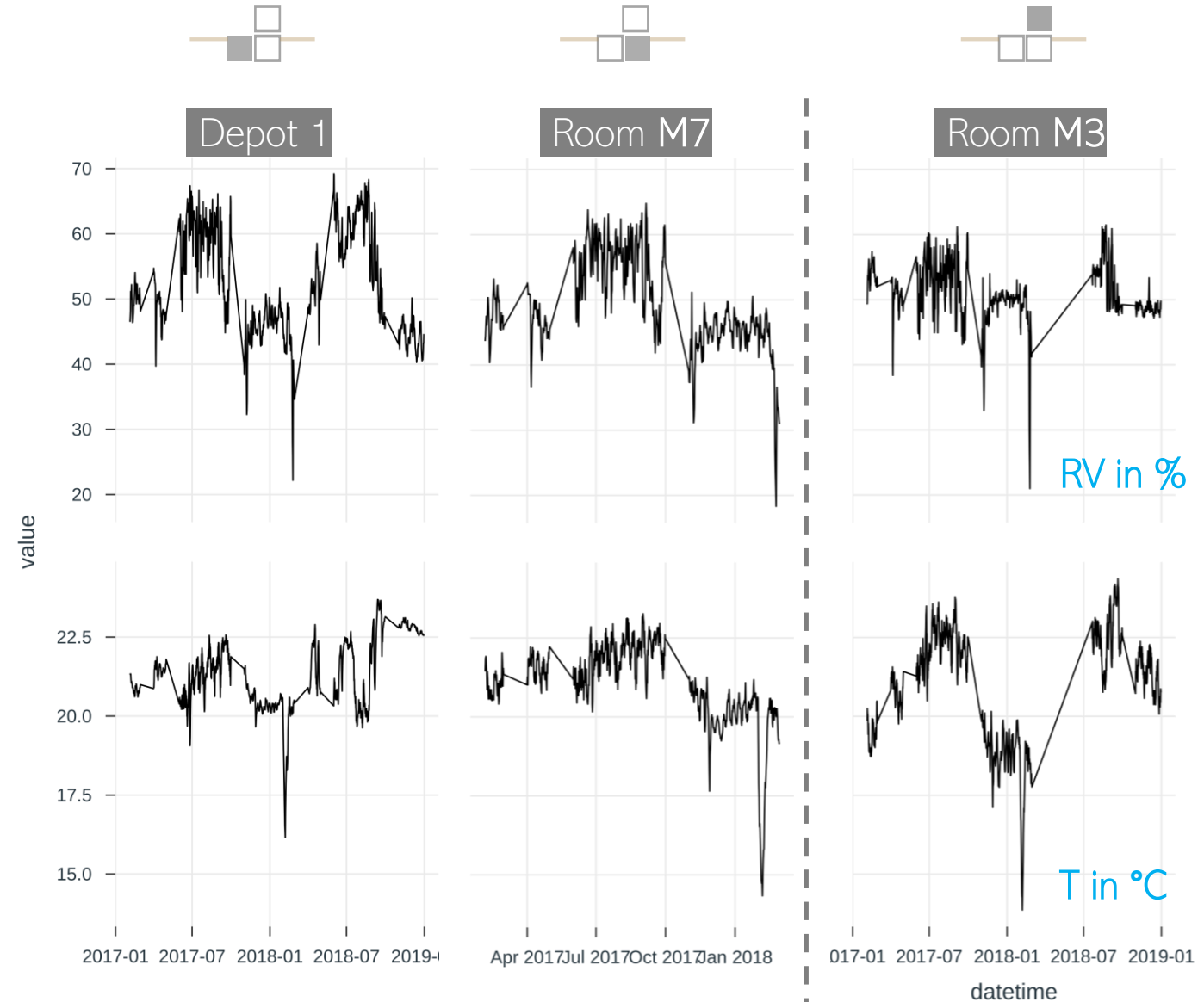
Floor heating in exposition rooms

Set point temperature and relative humidity in exposition room M3

Exposition rooms ground floor (M3) colder than below ground (M7)

Set point supply air temperature air group 1

Temperature in storage area strongly linked with temperature in exposition rooms.

FeliXart: tests

2. Verminder volume te conditioneren verse lucht
  - a. Verminderen ventilatiedebiet
  - b. Verlagen ratio verse lucht / recuperatielucht
  - c. Nachtverlaging

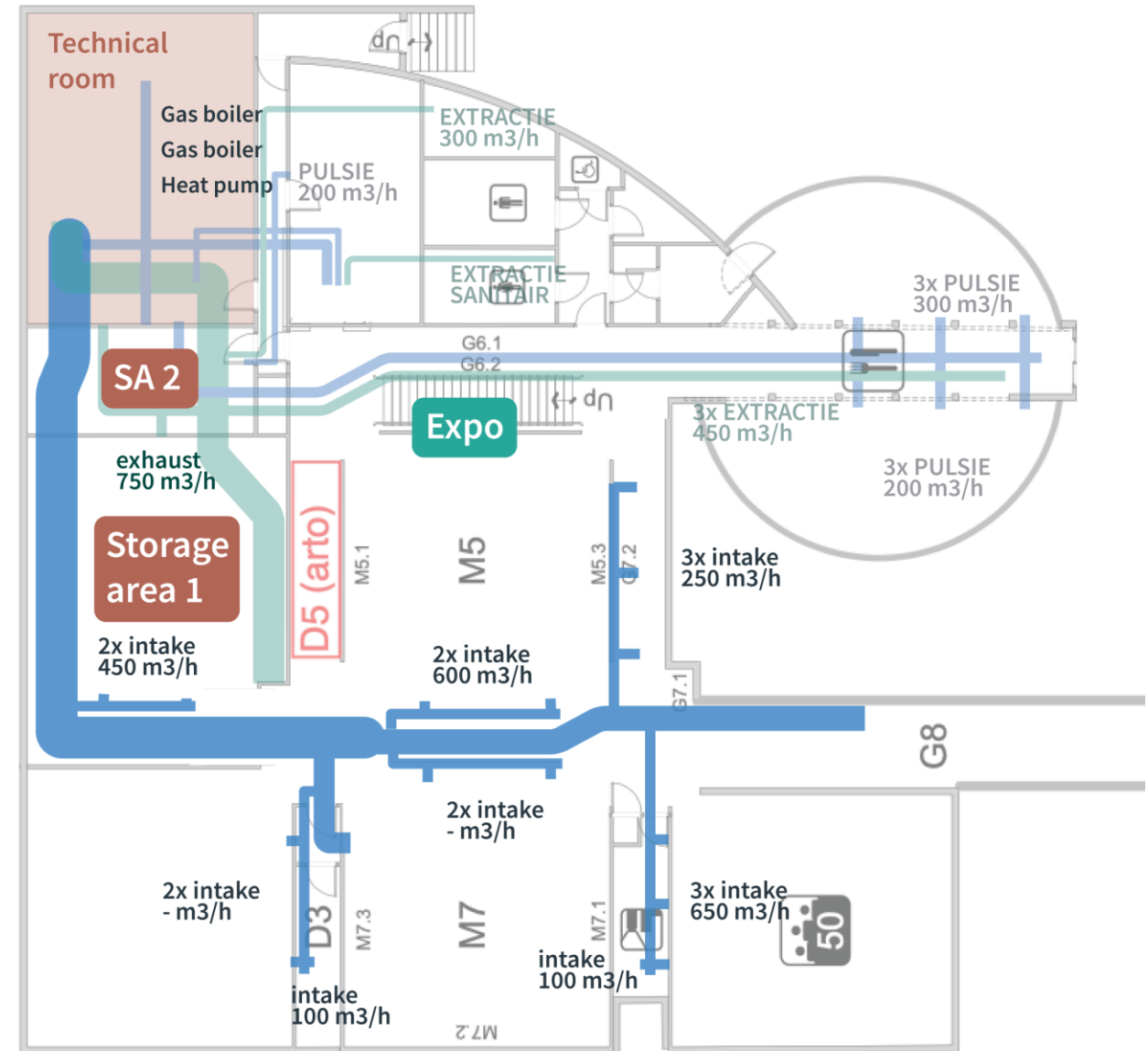
Verminderen ventilatiedebiet

Minimaal geëiste ontwerpdebiet (residentieel):

3.6 m³/h per m² vloeroppervlakte

<https://www.energiesparen.be/epb-pedia/hygi%C3%ABnische-ventilatie/nieuwbouw-residentieel/ontwerpdebiet>

Momenteel toevoer van 900 m³/h (5x eis!)

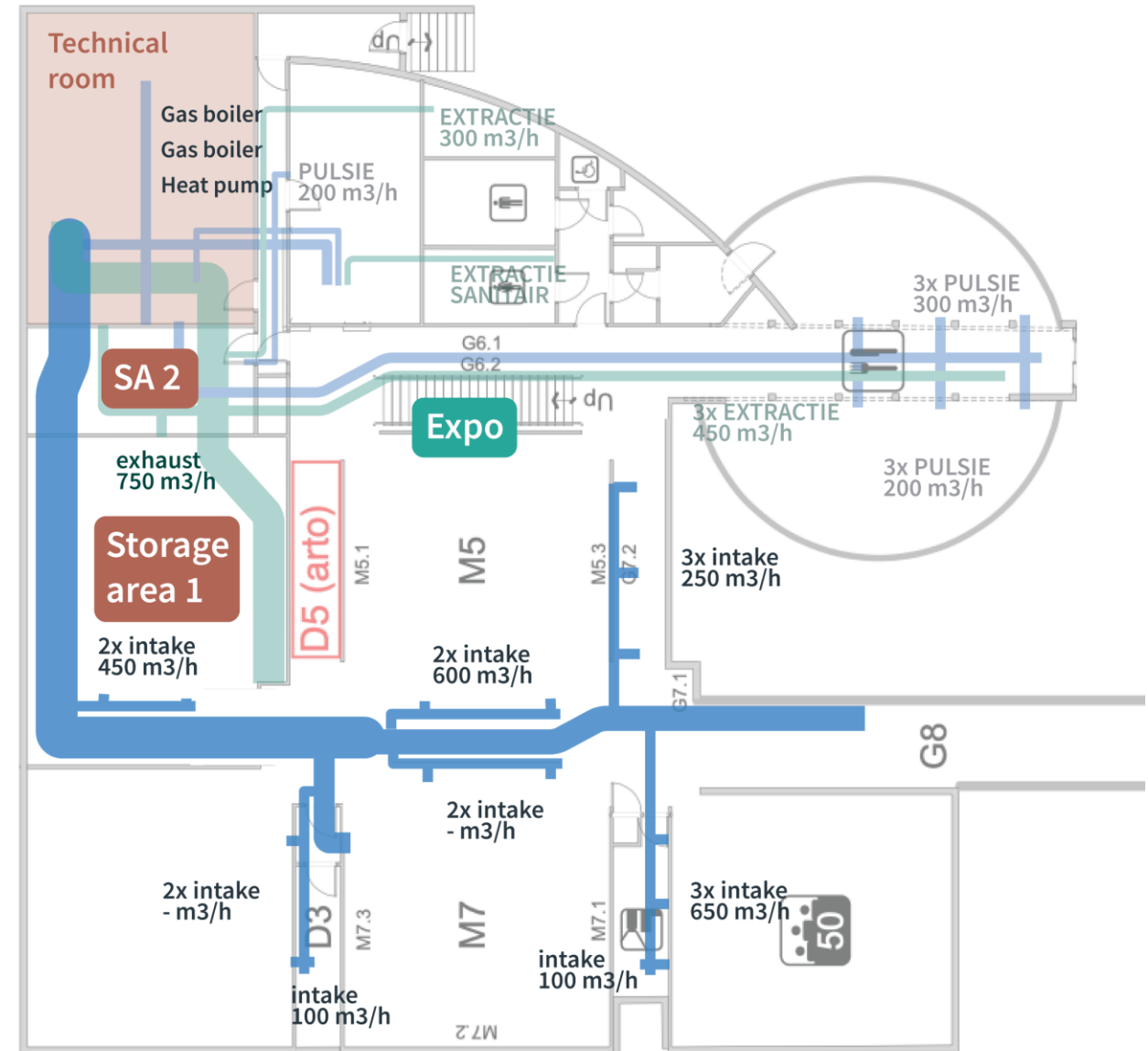
FeliXart: tests

2. Verminder volume te conditioneren verse lucht
  - a. Verminderen ventilatiedebiet
  - b. Verlagen ratio verse lucht / recuperatielucht
  - c. Nachtverlaging

Verminderen ventilatiedebiet

Sinds kort een toerentalregeling op luchtgroep!

1.

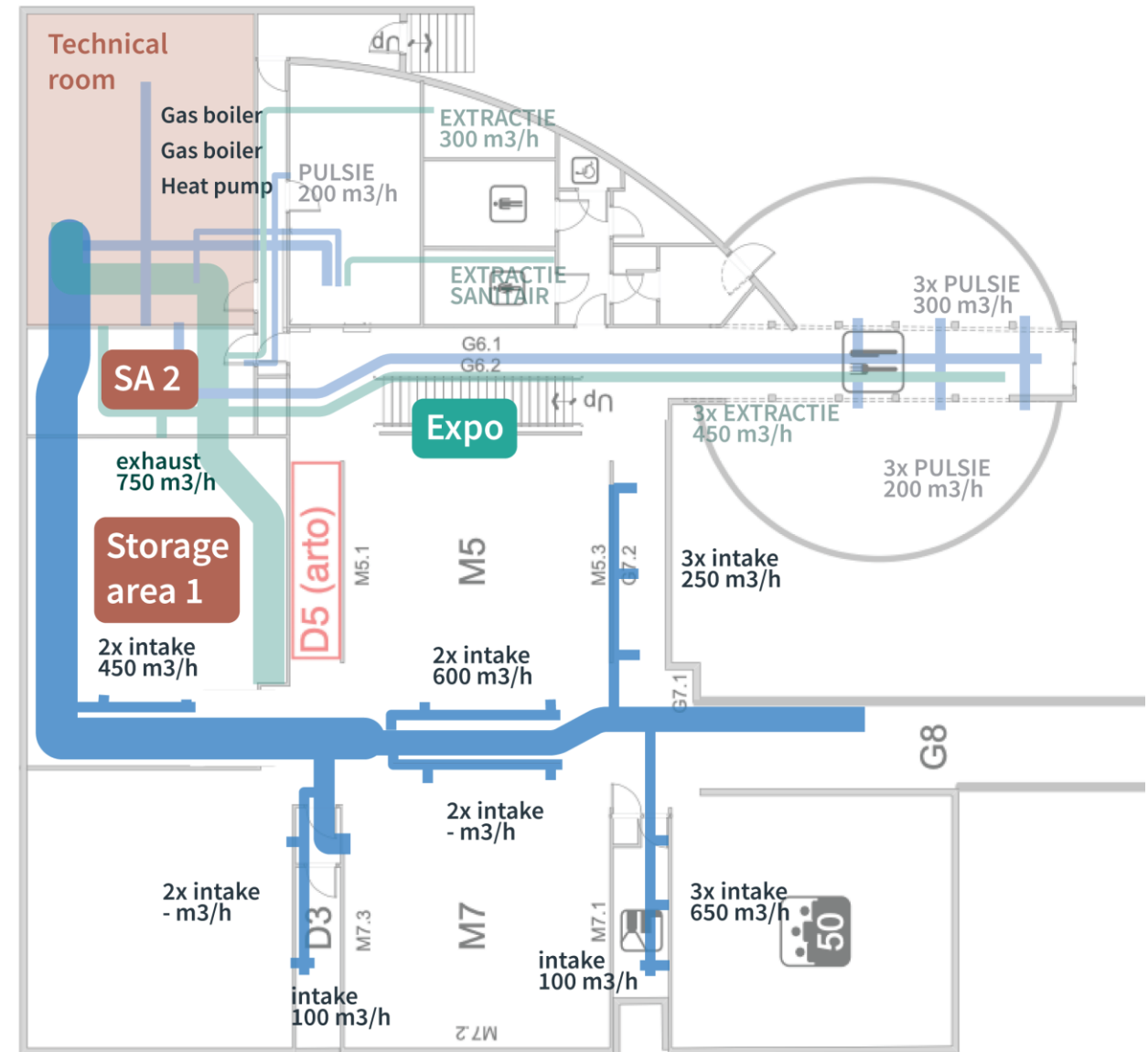
FeliXart: tests

2. Verminder volume te conditioneren verse lucht
  - a. Verminderen ventilatiedebiet
  - b. Verlagen ratio verse lucht / recuperatielucht
  - c. Nachtverlaging

Nachtverlaging

Bv. tijdens zomerdag minder conditionering op meer buitenlucht?

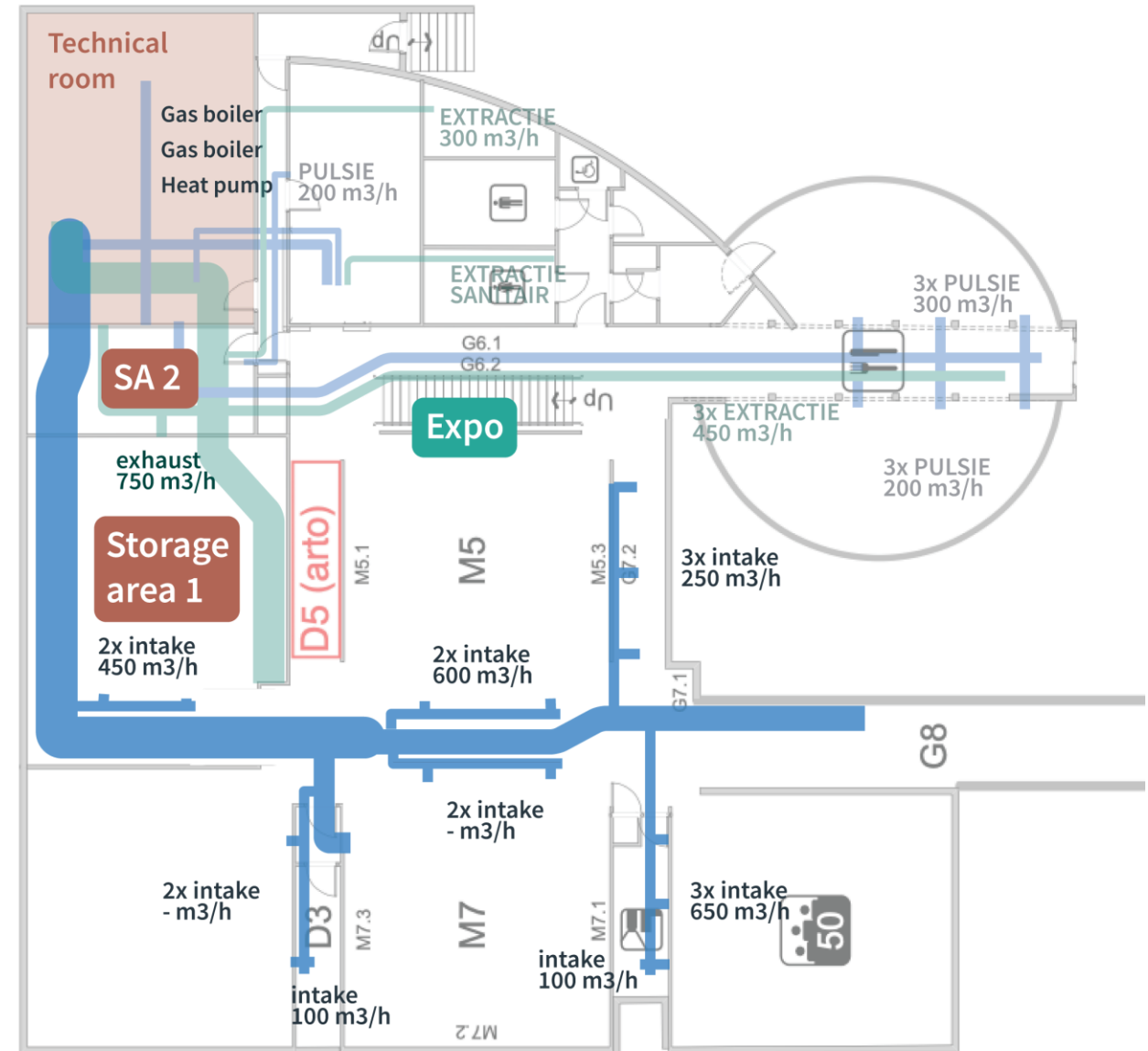
(cfr. IPI: vermijden van seizoensgebonden ontvochtiging)

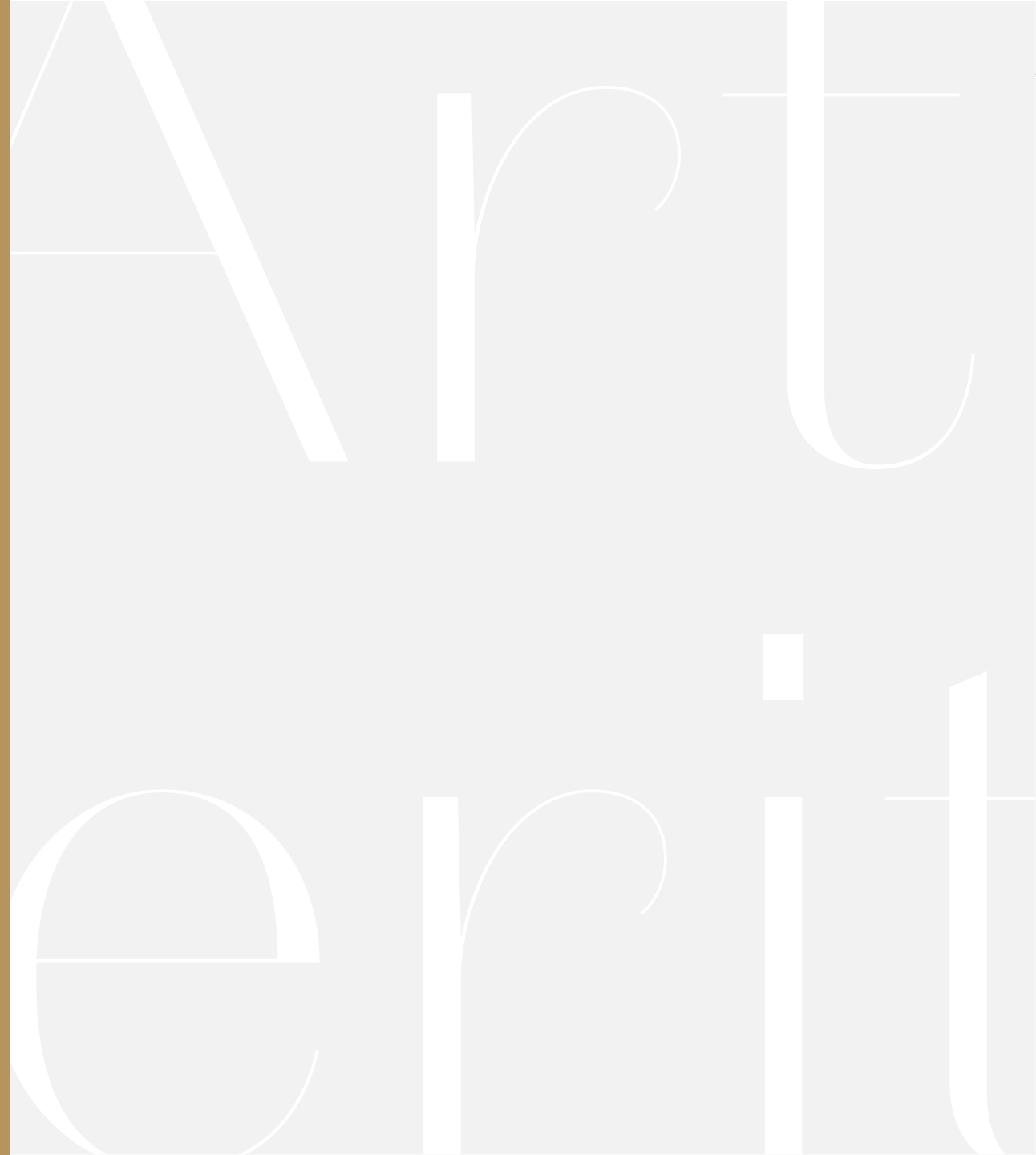
FeliXart: renovatie

Dak wordt geïsoleerd (plaatsing PV)

Ingrep zal klimaat beneden en boven dicht bij elkaar brengen; meer ruimte voor relaxatie T & RV

Vervolg: C2P

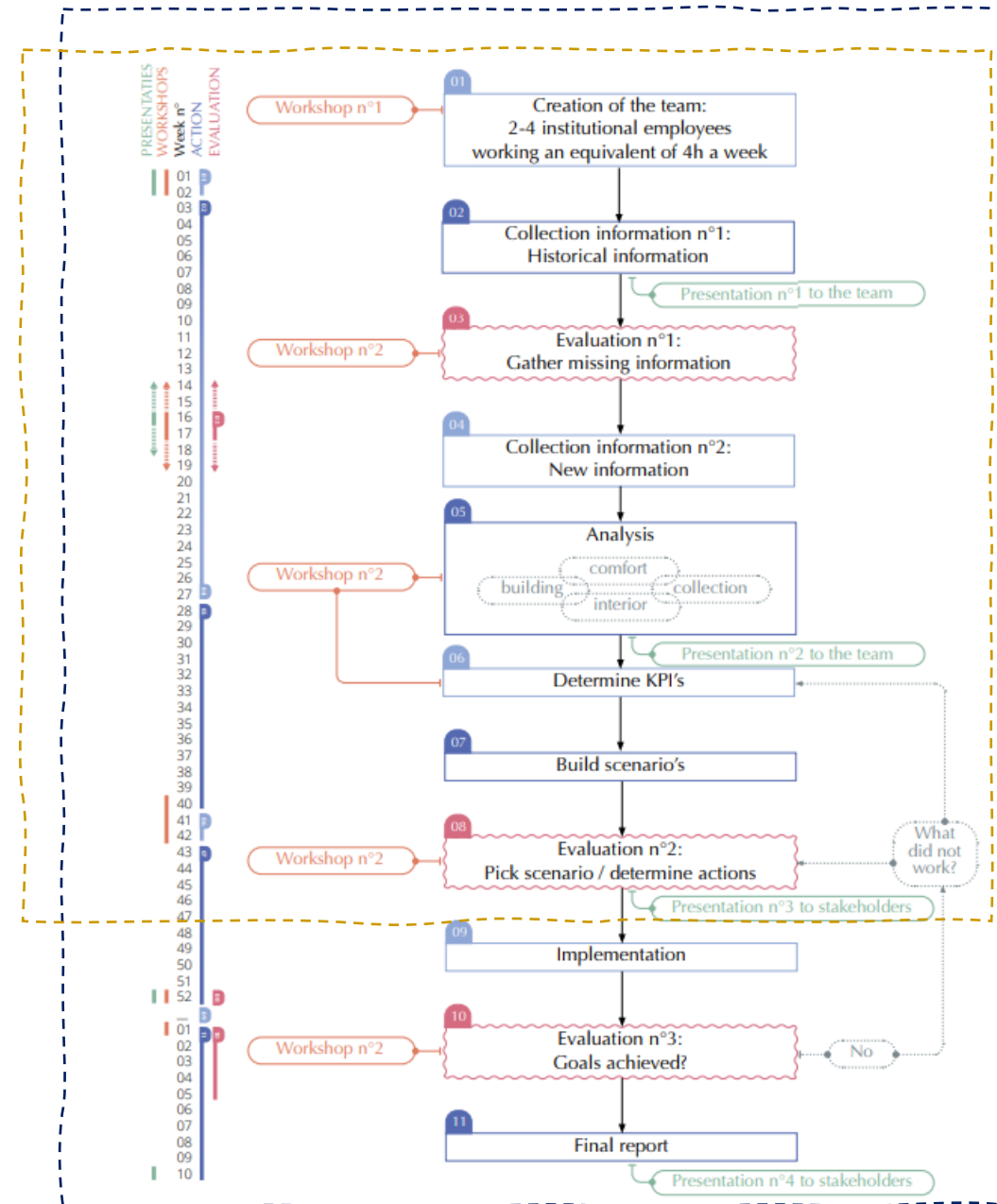
Korte termijn en/of lange termijn

Korte termijnsoplossingen

- Geen of beperkte veranderingen aan de bouwschil
- Geen of beperkte veranderingen van de verwarming -en koelsystemen
- Implementatie en opvolging van de veranderingen

Lange termijnsoplossingen:

- Kan veranderingen aan bouwschil en systemen inhouden
- Samenwerking met een grotere groep van belanghebbenden nodig
- Eindresultaat: schrijven van een plan van eisen

New Case Studies

Royal Museums of Fine Arts of Belgium

© Brussels Museums

Wiertz Museum

© Alfred De Ville De Goyet (MRBC DMS)

Royal Film Archive of Belgium
CINEMATEK (acetate)

© Bea Borgers

Discussie

Welke lessen kunnen we trekken?

- Energiebesparing is belangrijker dan ooit!
- Hoe een energiebesparingstraject verloopt hangt sterk af van de agenda en de focus van het museum
- "Meten is weten" – Lord Kelvin
- Mogelijkheden sterk afhankelijk van beschikbare infrastructuur
- Van bij de ontwerpfase moet de specifieke museum- en bewaarfunctie in acht genomen worden
- Gap between facilities and collection care – When communication is right from the start (building/system requirements/settings), energy saving measures will become evident.
- Need for training and creating understanding cannot be underestimated
- After project other museum needs can be prioritized as well (info and data available – networking -...)

resilient storage

Warm thanks to the project partners
and funding bodies

Bedankt. Merci. Thank you.

Contact

Estelle De Bruyn
Head of Sustainability Unit
Royal Institute for Cultural Heritage (KIK-IRPA)
02/739.68.31
estelle.debruyne@kikirpa.be

Geert Bauwens
Building Physics and Sustainable Design
KU Leuven & CHARP Art Care
016/32.22.54
geert.bauwens@kuleuven.be
geert@charp.be

CHARP®
Art Care

